

ÇOK PARTİLİ HAYATIN İLK YILLARINDA KOCAELİ'NDE SİYASAL HAYAT

ESMA TORUN ÇELİK*

Giriş

Meşrutiyet ilan edilip ilk Osmanlı parlamentosu oluşturulduğunda İzmit henüz bağımsız bir sancak olmadığından Mebusan Meclisi'ne milletvekili yollayamamıştır. Ancak bu ilk parlamentolar deneyim oldukça kısa sürmüş ve açılmasının üzerinden daha bir yıl bile geçmeden Padişah II. Abdülhamit tarafından feshedilmiştir. 1888 yılında bağımsız bir sancak haline geldikten sonraki ilk seçimler, II. Meşrutiyetin ilanından sonra 1908 sonbaharında yapılmıştır. Bu seçimlerde henüz İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin şubesi olmaması nedeniyle ikisi bağımsız, biri liberal olmak üzere İzmit'ten üç milletvekili seçilmiştir. İttihat ve Terakki Cemiyeti seçimlerden hemen sonra bir şube açarak kentte örgütlenmeye başlamıştır. 1912 ve 1914 seçimlerinde de üçer milletvekilini Osmanlı parlamentosuna yollayan İzmit'te dönemin genel eğiliminin aksine üç genel seçimde sadece bir İttihatçı mebus seçmiştir. Genel olarak seçilen milletvekillerinin önemli kısmı hep bağımsızlardan oluşmaktadır¹.

Son Osmanlı Mebusan Meclisi'nde Millî Mücadele yanlısı kişileri seçen İzmit, İstanbul'un işgali sonrası Ankara'da toplanan Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde de 6 milletvekili ile temsil edilmiştir. Bu milletvekillerinden bir kısmı bizzat cephede hizmet verirken bir kısmı ise çok aktif olarak TBMM'de çalışmıştır². Bu milletvekilleri içinde Sırrı Bey muhalif kimliğiyle ortaya çıkmış ve zaman zaman Mustafa Kemal ile sert tartışmalar yaşamıştır.

Savaşın sona ermesinden sonra oluşturulan II. TBMM'ye seçilen İzmit milletvekilleri içinde Ahmet Şükrü Bey'in ismi öne çıkmaktadır. İttihat ve Terakki hükümetlerinde Maarif Vekilliği yapmış olan Ahmet Şükrü Bey, Mustafa Kemal'e suikast tertipleyenler arasında olduğunun Ankara İstiklal Mahkemesi tarafından karara bağlanmasının arkasından idam cezasıyla cezalandırılmıştır.

Cumhuriyetin kurulmasından hemen sonra yaşanan çok partili hayata geçiş denemelerinde Kocaeli kenti de oldukça hareketlidir. Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın kurucularından biri İzmit Milletvekili Ahmet Şükrü Bey'dir. Bununla birlikte bir diğer İzmit Milletvekili Mustafa Keremzade de yeni parti kurulduktan sonra CHP'den istifa edenler arasındadır. Ancak yeni partiye katılıp katılmadığı tam olarak tespit edilememiştir³. İlk çok partili hayat denemesi kısa sürmüş ve Şeyh Sait Ayaklanması'nın bastırılmasından sonra kurulan Şark İstiklal Mahkemesi kapatılmasını tavsiye etmiştir. Bu karara binaen Bakanlar Kurulu, 3 Haziran 1925'te kurulan bu ilk muhalif fırkayı 17 Kasım 1924'te kapatmıştır.

1930 yılında bu kez Atatürk'ün yönlendirmesiyle 12 Ağustos 1930 tarihinde Ali Fethi Bey'in

* Doç. Dr. Kocaeli Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, etorun@kocaeli.edu.tr

1 Esmâ Torun vd., İzmit Milletvekilleri 1920-1927, Kocaeli, 2006, s.15-18.

2 I. TBMM'de görev yapan İzmit Milletvekilleri şunlardır: Fuat (Carım), Hafız Abdullah (Tezemir), Halil İbrahim (Gürsoy) Efendi, Hamdi Namık (Gör), H. Sırrı Bellioğlu, Tahir (Barlas)'dır.

3 Eric Jan Zürcher, Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası, çev. Gül.Ç. Güven, İstanbul, Bağlam Yayınları, 1992, s. 76.

Serbest Cumhuriyet Fırkası kurulmuştur. Yeni kurulan bu partiye desteğini göstermek amacıyla Atatürk, en yakınında olan kişilerin bu partiye katılmalarını sağlamıştır. 3. TBMM’de milletvekili olan İbrahim (Tolon) Bey de bu partiye üye olarak katılmıştır⁴.

Atatürk’ün desteklediği ve Kocaeli Mebusu İbrahim Bey’in de katıldığı bu partiye Kocaeli ilinin de ilgisi gecikmemiştir. Kuruluşundan hemen sonra Salih Zeki Bey Kocaeli Vilayeti Merkez Ocağını kurmuştur. Salih Zeki Bey anılarında Kocaeli Milletvekili İbrahim Bey’in kendisi ile görüşerek, Serbest Fırka’yı Atatürk’ün istediğini, partiyi desteklediğini, bunun bir memleket hizmeti olduğunu belirttiğini ifade etmektedir. Bu sözlere inanarak Serbest Fırka’nın Kocaeli’nde teşkilatını kurmaya girişen Salih Zeki, çalışmaları sırasında Halk Fırkası mensuplarının tepkileri ve entrikalarıyla karşılaşmıştır⁵.

Kocaeli’nde Vilayet Merkez Ocağı başta olmak üzere, Serbest Fırka kısa zamanda bütün ilçelerde ve nahiyelerde örgütlenmiştir. Gebze, Kandıra, Adapazarı, Karamürsel, Geyve kazalarının yanı sıra Darıca ve Şeyhler Nahiyeleri de yeni partinin ocak idare heyetlerini oluşturmuşlardır. Böylece Kocaeli de Serbest Fırka örgütlenmesini tamamlayarak belediye seçimlerine katılmıştır⁶.

İlk defa iki parti ile girilen belediye seçimlerinde Kocaeli bölgesinde birçok yerde seçimlerin kendi adaylarının lehlerine olmasına rağmen, Halk Fırkası adayının kazanmış gösterildiğinden yakınan Salih Zeki, Serbest Fırka kendini feshettikten sonra da peşinin bırakılmadığından yakınmıştır. Vilayette kurucuların poliste uzun zaman adlarının yanına “*hükümete muhalif*” ibaresinin yazıldığını, yıllarca kontrol ve gözetim altında bulundurulduğunu öğrendiğinde ise şaşırıldığını ifade etmektedir⁷.

Salih Zeki Bey’in bu iddiaları belgelerle de örtüşmektedir. CHP belgeleri arasında bulunan ve 1940 yılında CHF Genel Sekreteri A. Fikri Tuzer’in talebi üzerine oluşturulan bir listede, vilayet, kaza ve nahiyelerde İdare Heyeti üyelerinin adları listelenmiş ve yanlarına da onlarla ilgili bilgiler yazılmıştır. “*Hükümete karşı*”, “*zararlı*”, “*muhalif*”, “*zararsız*” ibarelerine yer verilmiştir. Parti kapandıktan 10 yıl sonra bu listelerin ne amaçla yapıldığını anlamak zordur.

Salih Zeki Bey’in Serbest Fırka’yı Kocaeli’nde teşkilatlandırması hayatında bir dönüm noktasıdır. İzmit’ten İstanbul’a taşınmak zorunda kalmış, rahatsız edilmemek için tekrar Halk Fırkası’na girmiş ama bir türlü kurtulamamıştır. İzmit’te kendisine noterlik yaptırmadıklarını yeniden avukatlığa dönmek zorunda kaldığını aradan 15 yıl geçmesine rağmen, kendisi hakkında hala hükümete muhaliftir denildiğini ve rahatsız edildiğini bildirmektedir⁸.

Serbest Fırka Atatürk’ün bizzat en yakın arkadaşlarından Ali Fethi kurdurduğu, kardeşi dahil pek çok kişiyi bu partiye katılması için ikna ettiği ve iktidar partisinden tek farkının ekonomi politikası olduğu düşünülünce, acaba iktidarı kaybetme korkusu mu Halk Fırkası’nı yıllarca sürecek bir öfke ve nefrete sürükleyebilir mi sorusunu sormaktan insan kendini alamıyor.

4 Çetin Yetkin, Serbest Cumhuriyet Fırkası Olayı, 3.B., Otopsi Yayınları, s.81-82, 2014.

5 Sadi Ataerğın, “Kocaeli’nde Demokrat Partiyi Nasıl Kurdum4”, Hürsöz, 22 Mayıs 1951, s.3.

6 Cemil Koçak, Belgelerle İktidar ve Serbest Cumhuriyet Fırkası, İstanbul, İletişim Yayınları, 2006, s.511, 547-552.

7 Koçak, s.511, 547-552.

8 Ataerğın, A.g.y.d., 24 Mayıs 1951, s.3.

YEREL BASIN VE SİYASİ PARTİLER

Çok partili hayatın ilk yıllarında Kocaeli’ndeki siyasal yaşamını yerel basın üzerinden izlemenin daha doğru olacağı kanısıyla kentte çıkan gazetelerin büyük bir kısmı taranmıştır. Bu çalışma sırasında kentteki gazetelerin neredeyse tamamının siyasi partilerle organik ilişkileri olduğu gözlenmiştir. Bu gazetelerin destekledikleri siyasi partiye göre yayın politikalarını değiştirmeleri, dönemin siyasal hayatını anlamak açısından zorluk teşkil etmiştir. Bunun yanı sıra partilerin yerel yöneticilerin gazeteler üzerinden politikalar üretmeleri siyasi havanın sertleşmesine olduğu kadar, gazetecilerin meslek kimliklerinden sıyrılıp siyasetçi kimliğine bürünerek haber yapmalarına neden olmuştur.

Kocaeli’nin en eski gazetelerinden biri olan ve 1925 yılında yayın hayatına başlayan Türk Yolu Gazetesi, Rıfat Yüce’nin ölümüne kadar (1952) CHP’nin yayın organı niteliğindedir. Gazetenin sahibi ve başyazarı Rıfat Yüce, 1923 yılında İzmit Müdafaa-i Hukuk Başkanı iken, Halk Fırkası’nın kurulmasıyla İl Yön Kurul Başkanlığı’na seçilmiştir. 1932’ye kadar bu görevde kaldıktan sonra, İl Yön Kurul üyeliği ve arkasından Halkevi başkanlığına getirilmiştir. Ölümüne kadar da parti üyeliği devam etmiştir⁹.

Yaşadığı süre boyunca son gazetenin başyazarlığını yapan Yüce, sürekli olarak CHP’yi destekleyen yazıları kaleme almıştır. Kendisinin Halk Fırkası’na mensup olduğunu söylemekten çekinmeyen Yüce, gazetesinin Kocaeli halkına hizmet için tarafsız olduğunu ifade etmiştir¹⁰. CHP’nin iktidar olduğu dönemde izlenen politikalara destek vermiş, muhalefette olan Demokrat Parti’yi eleştirmiştir. Bu yönüyle siyasette tam bir CHP’li refleksi göstermiştir. Ancak onun ölümünden sonra gazeteyi devralan oğlu Mehmet Yüce babasına göre tarafsız diyebileceğimiz bir politika izlemiştir. Bunun nedeni Yüce’nin CHP’de etkin rolünün bulunmaması ve 1954 seçimlerinin DP’nin ezici zaferiyle sonlanmasından sonra gazetecilere yapılan aşırı baskılar olabilir. Bu çalışma sırasında Kocaeli siyasi hayatının en etkin gazetelerinden biri olduğundan Türk Yolu Gazetesi’nin 15 yılı tek tek incelenme konusu edinilmiştir.

İncelediğimiz dönemin ikinci en önemli gazetesi ise sahibi ve başyazarı Selahattin Telser’in olduğu Hürsöz Gazetesi’dir. Hürsöz Gazetesi’nin askeri darbeye kadar olan dönemi incelenmiştir. 1948 yılı Ağustos ayında yayına başlayan Hürsöz Gazetesi uzun süre Demokrat Parti’nin savunuculuğunu yapmıştır. Selahattin Telser, gazetesini çıkarmaya başlarken Demokrat Parti’nin üyesidir. Daha sonra partinin çeşitli kademelerinde görevler alır. Ancak bir süre sonra, 1953 yılında partiden istifa etmiştir. 1950’lerin sonlarına doğru ise eşi CHP’ye girmiştir. Demokrat Parti’den istifa ettiği dönemlerde parti içinde yaşadığı görüş ayrılıkları ve tartışmalar gazetesinde geniş biçimde yer tutmuştur.

1952 yılının 20 Mart’ında yayın hayatına başlayan Demokrat Kocaeli gazetesi tam anlamıyla ve biraz da abartılı ölçüde Demokrat Parti’nin savunuculuğunu yapmıştır. Demokrat Parti’de İl Başkanlığı’na kadar Yükselen Süreyya Sofuoğlu, zaman zaman kişisel düşmanlık beslediği kişilerle gazete aracılığıyla çatışmaktan kaçınmamıştır. 1958’de partiden istifa ettiği zamanlarda DP yönetimini sıklıkla eleştiri konusu yapmıştır.

Bizim Şehir Gazetesi inceleme konusu ettiğimiz dönemin önemli gazetelerinden biridir. DP

9 BCA, 490.01.417.1742.134.

10 Türk Yolu, 7 Şubat 1950.

iktidarı döneminde Sadettin Yalım'ın belediye başkanlığını yürütme biçimine muhalefet yaptığı için CHP'ye yakın olduğu ileri sürülmekle birlikte, yayınları incelendiğinde Kocaeli'nde yayınlanan gazeteler içinde en tarafsız olanı desek yanlış olmayacaktır.

1940'lı yılların sonlarında Fikri Dara tarafından çıkarılan Azim Gazetesi de bu çalışma için inceleme konusu edinilmiştir. Ancak bütün nüshaları bulunamamakla beraber, 1950'li yılları çalışmamız açısından önemlidir. Diğerleri kadar olmasa da CHP yanlısı olarak bilinmektedir.

Gazetelere yönelik en önemli baskı araçlarından biri resmi ilanlardır. DP Hükümeti resmi ilan gücünü bir silah gibi kullanmıştır. Yanında yer alan gazetelere ciddi ilan paraları dağıtırken, kendisine muhalif olanlara yok denecek kadar az miktarda pay vermiştir¹¹.

Gazetelerin siyasi partilerle ve siyasetçiyle ilişkileri onların gazeteci kimliğiyle objektif haber ve yorum yapmalarına ciddi biçimde engel olmaktadır. Küçük kentlerde yerel basın oldukça önemlidir. Siyasetçilerle ve siyasetle ilişkileri zaman zaman onların parti içindeki kişisel çekişmelere karışmasına neden olmaktadır.

Kocaeli gazeteleri, ilişkide oldukları partilerin bütün kongrelerini, siyasi, kültürel toplantılarını, parti teşkilatındaki ve genel ve belediye seçimlerindeki her türlü seçim çalışmasını incelemektedir. Bu nedenle ilgili partilerin kentteki teşkilatlarının tarihçeleri ve faaliyetleri açısından önemli bir kaynak teşkil etmektedir.

DEMOKRAT PARTİNİN KOCAELİ TEŞKİLATI'NIN KURULUŞU

1930 yılında çok partili hayata geçiş denemesinin başarısızlıkla sonuçlanması uzun bir zaman başka tecrübelerin yaşanmasına engel olmuştur. 1930 yılından itibaren kadınlara seçme ve seçilme hakkının tanınması, seçimlerde bağımsızların da Meclise girmelerinin sağlanması için partinin bazı bölgelerde az aday göstermesi, ekonomik olarak devletçilik ilkesine geçilmesi, kültür politikasında önemli yer tutan Halkevlerinin kurulması, toplumun kalkınmasını ve ekonomik refahını sağlamanın yanı sıra demokrasi kültürünün geliştirilmesi amacına yöneliktir. Atatürk'ün ölümünün hemen arkasından II. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla daha baskıcı bir yönetim benimsenmiştir.

Savaşı demokratik cephenin kazanması, Batı bloğuna katılmak için demokrasiye geçmenin ön koşul olması, savaş yıllarında hükümetin uygulamaları nedeniyle toplumsal muhalefetin artması, cumhuriyetin temel felsefesinin halk yönetiminin olması gibi iç ve dış nedenlerle Türkiye çok partili hayata geçme kararı almıştı. 1945 yılı 19 Mayıs'ında Cumhurbaşkanı İnönü'nün yeni partilerin kurulabileceği yolunda yeşil ışık yakması, parti içindeki muhalifleri de harekete geçirdi. Partilerinden, demokrasinin gereğini yerine getirmesini isteyen Dörtlülük Takrir sahipleri 1946 yılının başında 7 Ocak'ta Demokrat Parti adıyla yeni bir parti kurmuşlardır.

1945 yılı temmuz ayında boş milletvekillikleri için yapılacak ara seçimlerde, kentin siyasi tarihinin en önemli simalarından biri olacak olan Nihat Erim'i, kendisi yurt dışında olduğu ve adaylık için şahsen başvuru yapmamasına rağmen, Kandıra halkının aday göstermiş ve seçimlerde en çok oyu alarak, Kocaeli'nden milletvekili olmuştu. Seçildikten hemen sonra yeni kurulacak partiye katılması için teklif yapılmasına rağmen, 18 yaşından beri üyesi olduğu Halk Partisi'ne

11 Hürsöz, 31 Temmuz 1953; Demokrat Kocaeli, 28 Mart 1959; Bizim Şehir, 9 Ağustos 1953.

“ailesiyle, düşünceleriyle, hatıralarıyla bağlı olduğunu” vurgulayarak katılmayı reddetmiştir¹².

1946 yılının başında Demokrat Parti’nin kurulmasıyla uzun süre tek partili, neredeyse birbirinin aynı ve heyecansız geçen seçimleri, savaşın yorgun, monoton ve baskıcı günleri yerini oldukça hareketli ve heyecanlı günlere yerini bırakmıştır. Demokrat Parti kurulduktan hemen sonra yurt çapında örgütlenmek için faaliyet geçmiştir. Ancak başlangıçta CHP’yi karşısına alma pahasına partiyi illerde ve ilçelerde kimlerin örgütleyebileceği üzerinde durulur.

Demokrat Parti’nin Kocaeli’nde teşkilatlanma süreci bir hayli ilginçtir. Demokrat Parti’nin Kocaeli teşkilatını kuran, uzun süre başkanlığını yapan ve sonra da partiden istifa edip bağımsız olmayı tercih eden Sadi Ataerğın bu süreci Hürsöz Gazetesinde 14 Mayıs 1951 tarihinde başlayan ve 9 Haziran 1951 tarihine kadar devam eden yazı dizisinde ayrıntılı biçimde anlatmaktadır. Ataerğın, Demokrat Parti’nin kurulmasının kamuoyunda büyük bir memnunluk yarattığını ileri sürmektedir. Türk basınının önemli kalemlerinin yeni parti teşkilatının vilayetlerden başlayarak en küçük birimlere kadar yayılmasını sağlamayı “ulusal bir teşebbüs” olarak propaganda yaptıklarının altını çizmektedir. Vatandaşları Demokrat Parti’nin teşkilatlanmasına katılma konusunda teşvik ederek, vatanseverleri göreve çağırmakta olduklarını savunmaktadır.¹³

1946 yılı belediye seçimleri sırasında Kocaeli’nde Demokrat Parti’nin henüz teşkilatı olmadığından, iktidarın istediği gibi bir seçim geçeceği düşünülüyordu. Ancak düşünüldüğü gibi olmadı. Merkezin listelerinin yanı sıra Kocaeli’nde pek çok yerde ikinci listeler ortaya çıkmıştır. Demokrat Parti Genel İdare Kurulu parti disiplinine karşı gelen Halk Partililerin varlığını belediye seçimlerinde gördükten sonra harekete geçerek, İzmit’e parti temsilcilerini yollamışlardır¹⁴. DP temsilcisi öncelikle ikinci listeyi çıkararak parti disiplinine aykırı davranan Halk Partililer ile görüşmüştür. Ancak tatminkâr olmayan yanıtlar veren ikinci listeciler, partiden ayrılmak istemediklerini belirtmişlerdir¹⁵.

CHP’li muhaliflerin olumsuz yanıtları üzerine DP Genel İdare Kurulu temsilcisi bu kez daha önce Kocaeli’nde Serbest Fırka’nın Müteşebbis Heyeti Başkanı ve üyeleriyle ilişki kurmaya çalışmıştır. Bunun üzerine eski Serbest Fırka kurucusu Avukat Salih Zeki Bey ile görüşmüş ve Demokrat Parti teşkilatının Kocaeli vilayetinde kuruculuğunu üstlenmesini teklif etmiştir. Particilikten başına gelenleri yana yakıla anlatan Salih Zeki Bey, süttan ağzının yandığından, yoğurdu üfleyerek yemek zorunda kaldığını, Serbest Fırkayı kurmanın mevcut düzenini alt üst ettiğini, ekmeğiyle oynamaya çalışıldığını belirtmiştir. Bir yandan da memleket hizmeti olarak nitelendirdiği bu girişime katkı sağlamayı çok istediğini vurgulayarak, bu milli davada görev alabileceklerini düşündüğü İzmit’in ileri gelenlerinin listesini DP temsilcisine iletmıştır¹⁶.

Ancak Salih Zeki’nin verdiği listedekilerin tamamı nerdeyse CHP’deki ikinci listeciydiler ve daha önce onlarla konuşulup olumsuz yanıt alınmıştı¹⁷. Görünüşe göre İzmit’te yeni partinin

12 Nihat Erim, *Günlükler 1925-1979*, C.I., Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2005, s.45.

13 Ataerğın, “Kocaeli’nde Demokrat Partiyi Nasıl Kurdum”, Hürsöz 18 Mayıs 1951.

14 A.g.y.d., 20 Mayıs 1951.

15 Ataerğın, bu kişilerin daha sonra özellikle de 1950’den sonra DP’ye girdiklerinin altını çizmektedir. Ataerğın, A.g.y.d., 22 Mayıs 1951.

16 Ataerğın, “Kocaeli’nde Demokrat Partiyi Nasıl Kurdum”, Hürsöz 24 Mayıs 1951.

17 Ataerğın, CHP içindeki ikinci listeciler hakkında da ayrıntılı bilgiler vermektedir. Yaklaşık 8 kişiden oluşan bu grup, gerçek demokrat olmayan, şahsi çıkarlarının kölesi olan insanlardan oluşuyordu. Öyle ki parti içindeki kişilerle fikir ayrılıkları Türk Ocaklarının idare heyetleri zamanında başlamıştı Ataerğın, A.g.y.d., 25 Mayıs 1951. CHP içinde oluşan H ve Z grupları ilmi, iktisadi ve kamu ile ilgili bütün oluşumlarda kendi çıkarlarını gerçekleştirmek için çalıştıklarını ileri süren Ataerğın, kamuoyunda birbirlerini aleyhine akla hayale gelmeyen propagandalar

teşkilatını kurmak pek olanaklı değildi, bu işe gönüllü birilerini bulmak bir hayli zordu. Muh-temelen iktidarda olan Halk Partisi'nin tepkisini çekmek ve mücadele etmek istemiyorlardı.

Ancak Kocaeli'nde teşkilatlanmaya niyetli olan DP, bir süre sonra temsilcilerini tekrar yollamış ve partiyi kurma konusunda Salih Zeki Ataergin'e ısrarcı olmuşlardır. Ancak onun yine ret yanıtı vermesi üzerine "o halde bu işi kardeşin yapсын" diyerek, DP'nin Kocaeli il teşkilatını kurma görevini Doktor Sadi Ataergin'e vermişlerdir. Bunun üzerine Millî Mücadele'de öğrenciyken yaptığı hizmetlerin film şeridi gibi gözünde canlandığını ifade eden Sadi Ataergin için bu görev bir memleket davasıydı¹⁸.

Ataergin, 26 yıl önce İzmit'e gelip doktorluğa başladıktan kısa bir süre sonra Halk Partisi'ne üye olmuştur. Yıllarca çeşitli kademelerde görev yaparak memleket ve millete hizmette kusur etmemesine rağmen, hiçbir zaman Halk Partisi'nde herhangi bir göreve getirilmediğinin altını çizen Ataergin, bunun nedeninin abisinin durumuyla ilgili olduğunu savunmaktadır. İl İdare Kurulu seçimlerini kazanmasına rağmen, abisinin partiye kaydı olmadığı gerekçesiyle seçimlerin iptal edildiğini, daha sonra yapılan seçimlere de katılmasına engel olduğunu ifade ederek, Halk Partisi içinde yapılan haksızlıkları ve entrikaları anlatmaktadır¹⁹.

Ataergin, DP temsilcisinin en önemli ve "milli ve vatani" görevi kendisine teklif edilmesinden ve bu iş için kendisine güvenilmesinden dolayı oldukça memnundu. Halk Partisi içindeki seçim oyunlarından ve abisinin başından geçenlerden epey ders aldığını belirterek, yeni partiyi kurma çalışmaları sırasında karşılaştığı zorluklardan bahsetmektedir. Bu görevi kabul ettiğinden itibaren karşılaşıcağı zorlukların farkında olan Ataergin için, kendisinin Kâğıt Fabrikası'ndaki dış tabipliği görevinden alınması durumunda, partiyi teşkilatlandırma çabalarının zarar görmesinden endişe duymuştur²⁰.

Bu endişeleri bir yana bırakarak işe koyulmuş ve öncelikle CHP içindeki ikinci listecilerle görüşmek için DP temsilcisinden izin istemiştir. İkinci listecilerden olumsuz yanıtlar alan Ataergin, az sayıda olan bazı yakınlarının kendisine destek vermesine rağmen, çoğunluğun ise uyarıda bulduklarını belirtmektedir. Partiyi teşkilatlandırma faaliyetlerine başladıktan sonra Halk Partili üyeler ve İdare Heyeti amirlerinin kendisini sık sık ziyaretlerinden söz ederek, üstü kapalı tehditlere maruz kaldığını aktarmaktaydı²¹.

Baskı ve yıldırmalara aldırılmayarak, bunun bir "demokrasi inkılabı" olduğunu savunarak, ihtiyaç olduğu için mutlaka yapılması gerektiğini yakın çevresine ve partililere anlatmaya çalışmıştır. Yakınları bu girişiminden dolayı zarar göreceğinden endişe ettiklerini de Ataergin'e sıklıkla iletmişlerdir²². Sonunda Kocaeli'nde Demokrat Parti'nin teşkilatlandırılmasının olumlu sonuçlar doğuracağına inanmış ve Bestekar Hacı Arif Bey'e layık bir evlat ve babası gibi övünülecek bir insan olarak tanınmak istediği için görevi kabul etmiştir. Onun görevi kabul etmesindeki amaç, "…Allah rızası için yıllardır hürriyet diye haykıran, sefalet ve ıztıraptan kurtulmak isteyen, asil

yaptıklarını belirtmektedir. Yerel kalması gereken ama bitmek bilmeyen bu çekişme il çapında huzursuzluğa neden olmaktadır. Bazen çekişmenin çok büyüdüğünü ve valilerin duruma el koymak zorunda bırakıldığı da Ataergin'in savları arasındadır. Bu çekişme 1950 seçimlerine kadar devam etmiştir. Ataergin, A.g.y.d., 28 Mayıs 1951.

18 A.g.y.d., 30 Mayıs 1951.

19 A.g.y.d., 1 Haziran 1951.

20 A.g.y.d., 4 Haziran 1951.

21 Ataergin, "Kocaeli'nde Demokrat Partiyi Nasıl Kurdum", Hürsöz, 5 Haziran 1951.

22 A.g.y.d., 6 Haziran 1951.

medeni bir millet olarak yaşama hakkı olan büyük Türk milletinin ızdırabına, çektiklerine son vermek isteyen bir oluşumda yer almak, bu milli vatani vazifeyi yapmada tereddüt etmemek”ti²³.

Ataergin, görevi kabul ettikten sonra ilk iş olarak Halk Partisi’nin Kemal Paşa Ocağı’ndan istifa etmiştir. İstifasını geri alması yolunda bazen maaşını arttırma vaat edilirken, bazen de görevden atmakla tehdit edilmiştir²⁴. Buna rağmen geri adım atmamıştır. Artık yeni partinin teşkilatının oluşturulması için çalışmalar hız vermiştir.

8 Haziran 1946 günü akşam saatlerinde Kâğıt Fabrikasında teknisyenler Safa Baytım ve Mehmet Gürgen, Emekli Albay Emin Arıkan, Emekli Yüzbaşı Niyazi Ataman’ı muayenehanesine davet eden Ataergin, misafirleriyle bir toplantı yapmıştır. Toplantıda davaya hizmet edeceklerine, her türlü baskıya katlanacaklarına, dava sonuçlanana kadar hayatları pahasına mücadele edeceklerine dair yemin etmişlerdir. Parti teşkilatını kurma kararını imzalayarak, başkan olarak Ataergin’i seçmişlerdir. Aldıkları kararı hemen DP Genel Merkezine bildirmişlerdir. Partinin onayı alındıktan sonra 12 Haziran 1946 tarihinde vilayete verilen dilekçe ile Demokrat Parti’nin Kocaeli teşkilatının kuruluş süreci tamamlanmış olacaktır²⁵. Ancak teşkilatın kurulması üzerinden 1ay bile geçmeden Ataergin Kâğıt Fabrikası’ndaki görevinden çıkarılacaktır. Halk Partisi iktidarı, kendini destekleyen memurları bağrına basarken, daha yeni kurulmuş olan muhalefet partisinin teşkilatını kuranları devlet kurumlarındaki görevinden çıkarıyordu.

Oysa Halk Partisi ve kamu görevlileri arasında yakın temaslar hoş karşılanıyordu. Tarafsız olması gereken valiler Halk Fırkası’nın seçim çalışmalarına katılıyor, halkı oy vermeye çağırıyordu. Muhalefet bunu eleştiri konusu ettiğinde ise, valinin mutad inceleme gezisi yaptığı ileri sürülüyordu²⁶. Bu da bize DP’nin Kocaeli’nde teşkilatlanma sırasında teşkilatı kuracak kişileri bulmakta neden zorlandığını da açıklar niteliktedir.

1946 SEÇİMLERİ VE KOCAELİ’NDE SİYASET

Demokrat Parti Kocaeli Vilayet teşkilatı tamamlandıktan sonra kaza ve nahiyelerde teşkilatlanmaya başlamışlardır. Demokrat Parti’nin bu tarihlerde kurulma sürecinin hızlandırılmasının nedenlerinin başında 1947’de yapılması gereken genel seçimlerin 21 Temmuz 1946’ya alınmasıdır²⁷. Bu durumda yeni kurulan il teşkilatının seçimler için bir aydan biraz fazla bir zamanı vardı, kısa süre içinde azimle kaza, nahije hatta köylerde örgütlenmeye girişmişlerdir.

1946 seçimleri öncesi İzmit’e gelen Nihat Erim, bölgede yaptığı faaliyetlerden ve partili ve belediye başkanı ile yaptığı görüşmelerden Demokrat Partililerin canla başla çalıştıklarını öğrenmiştir. Halk Partililerin ise kimlerin milletvekili adayı olacağı konusunun ön plan çıktığını, partililer iyi seçilmiş adaylar olursa daha şevkle çalışacakları söylediklerini aktarmaktadır²⁸. CHP Genel Merkezi milletvekili adaylarının belirlenmesiyle uğraşırken, DP vilayetlerin görüşlerinin dikkate alınacağını duyurmuştur.

23 A.g.y.d., 7 Haziran 1951.

24 A.g.y.d., 8 Haziran 1951; 9 Haziran 1951.

25 A.g.y.d., 9 Haziran 1951.

26 Türk Yolu, 4 Temmuz 1946.

27 Feroz ve Bedia Turgay Ahmad, Türkiye’de Çok Partili Politika’nın Açıklamalı Kronolojisi 1945-1971, Ankara, Bilgi Yayınevi, 1976, s.21.

28 Erim, C.I., s.59.

1946 seçimleri için propaganda çalışmaları Temmuz ayında hız kazanmıştır. Kocaeli CHP teşkilatının çalışmalarında Nihat Erim'in katıldığı mitingler büyük ilgi toplamıştır. Kocaeli'nin CHP'nin fethedilmez bir kalesi olarak nitelendiren Türk Yolu Gazetesi yazarlarından Cevdet Baykal, kasaba ve köylere yaptığı gezilerde halkın iktidara karşı güvenini ve desteğini görmekten memnurluk duyduğunu belirtmektedir²⁹. Halk Fırkalı Rifat Yüce'nin sahibi olduğu Türk Yolu Gazetesi, seçimlerde CHP propagandasının önemli araçlarından biri olmuştur. Halk Fırkası Kocaeli adaylarının açıklandığı haberde, parti tarafından aday gösterilenlerin yüksek kültür sahibi memleketin iyi tanıdığı Kocaeli'nin yetiştirdiği kıymetli vatan çocukları olarak nitelendirmektedir. Kocaeli'nin "uyanık, kapılmayan, şuurlu ve ileri seviyeli halkının" oylarını Halk Partili adaylara vererek, "İnönü'ye, CHP'ye ve vatanlarına olan sonsuz ve kopmaz sevgilerini yeniden göstereceklerdir" ifadelerine yer verilmiştir³⁰.

1946 seçimleri için bir yandan çalışmalar yapan Demokrat Parti, diğer yandan da ilçelerde teşkilatları kurmaya çalışıyordu. Halk Partili yerel basında bu çalışmaları haber konusu edinerek, halkın muhalefet partisine ilgi göstermediği ileri sürülüyordu. Erim nedeniyle CHP'nin kalelerinden biri olarak görülen Kandıra'da DP'ye sadece 8 kişinin üye olduğu belirtilerek, iyilik bilen Kandiralıların seçimlerde muhalefeti hüsrana uğratacağı savunuluyordu³¹.

Muhalefetin propagandaları da sıklıkla eleştiri konusu ediliyordu. Muhalefetin amacının her şeyi yıkmak, milleti ve memleketi birbirine katmak ve uçuruma sürüklemek olduğu iddia ediliyordu. Halkı devrimlere karşı kışkırtmak için fes giyip, camilerde irticayı körükleyen konuşmalar yapmakla suçluyorlardı³². Gündoğdu köyünde Atatürk ve İnönü'nün fotoğraflarının yırtıldığı hakkındaki iddialara yer verilen haberde köylülerin gösterdiği tepki de anlatılıyordu. Demokrat Partililer tarafından ise bunların fotoğraf değil, Halk Partisi'nin seçim afişleri olduğu savunuluyordu³³.

Demokrat Parti'nin mitinglerine ilgi gösterilmediği sıklıkla ileri sürülürken, Halk Fırkası'nın her yerde büyük kalabalıklarla mitingler ve toplantılar yaptığı savunulmaktadır. Halk Partisi çoğu kere seçim propagandasında İnönü'ye kitlelerin bağlılığını öne çıkarmaktadır. Gelecekte yapacakları icraatlarla ilgili vaatler vermekten çok, kalabalıklarının İnönü'ye ve devrimlere bağlılığı, CHP'nin dış politikası konuşma konusu edilmekteydi³⁴. Bu mitinglerde başta Kocaeli Belediye Başkanı Kemal Öz, Nihat Erim ve diğer Kocaeli milletvekili adayları, CHP il ve ilçe teşkilatları yer alıyordu. Savaş döneminde yaşanan büyük sıkıntılar nedeniyle vatandaşların beklediği vaatler pek de bunlar değildi. Hayat pahalılığı o dönemin en önemli sorunlarından biriydi.

Seçimler sürecinde daha yeni kurulmaya çalışılan DP il, ilçe ve nahiye teşkilatlarında istifaların yaşandığına dair birçok haber çıkmıştır. Bu haberlerin bir kısmında isimler zikredilirken, bir kısmında sadece sayılar verilmektedir. 10 Temmuz'da Gölcük'teki müteşebbis heyet ve üyelerin toptan istifa ettikleri iddia ediliyordu³⁵. 11 Temmuz'da bu kez Yarımca Müteşebbis Heyeti'nin de istifa ettiğine dair haberler yer almıştır. İstifa nedeni olarak da "DP'nin kırıcı,

29 Türk Yolu, 18 Temmuz 1946.

30 A.g.g., 19 Temmuz 1946.

31 A.g.g., 1 Temmuz 1946; 18 Temmuz 1946.

32 A.g.g., 5 Temmuz 1946; 1 Temmuz 1946.

33 Türk Yolu, 13 Temmuz 1946; 2 Temmuz 1946.

34 A.g.g., 16 Temmuz 1946.

35 A.g.g., 10 Temmuz 1946.

gerçekleri kapatıcı bir yola sapsın olması” gösterilmektedir³⁶. Akyazı halkının DP’ye katılmayı reddettiği, daha önce üye olanların da istifa ettiği ileri sürülmekteydi³⁷. İstifa haberleri o kadar sıklıkla yer alıyor ki, bu kadar istifanın gerçekten yaşanıp yaşanmadığı konusunda kuşku doğuruyor³⁸.

İstifa haberlerinin gazetelerde sıklıkla haber olması vatandaşın yeni kurulan muhalefet partisine kuşkuyla bakmasına neden olacağından, bir propaganda malzemesi olarak da değerlendirilebilir. Daha sonraki yıllarda partileri destekleyen gazeteler istifa haberlerine sistemli olarak, özellikle seçim dönemlerinde sık sık yer vereceklerdir.

Bu ilçelerde teşkilatların yeni kurulduğu göz önüne alınırsa, bu istifaların başka nedenlerden de olabileceği düşünülebilir. Özellikle iktidar, muhalefeti zorda bırakmak için teşkilatın kurucularına yaptırımlar uygulamış olabilir ki, Ataergin’in anılarında bunlardan bahsedilmektedir.

Seçim günü yani 21 Temmuz 1946 tarihli Türk Yolu Gazetesi’nin baş sayfası, Halk Fırkası’nın bir seçim afişini andırmaktadır. Gazetenin sol başında Atatürk’ün sağ başında İnönü’nün fotoğrafları yayınlanmıştır. Ortada ise büyük puntolarla şunlar yazılıdır³⁹:

“Vatandaş, senin adını taşıyan parti, şimdiye kadar olduğu gibi, bundan böyle de şerefini yükseltecektir.

“CHP, büyük kahraman İnönü’nün ‘şerefli partim’ dediği partidir. Bugün onun adaylarına oy vermekle şeref duyacağız.

“Vatanın yüksek menfaatlerini her şeyden üstün tutan Kocaeli’nin kıymetli Cumhuriyet inkılaplarına sadık ve vefalı evlatları, asla şüphe edilemez ki, İnönü kahramanının yüzünü güldürecekler.

“Sağduyusuna daima yürekten inandığımız Kocaeli köylüsü, CHP’nin ve hükümetin kendisine verdiği emeği ve kıymeti herkesten daha iyi anlamıştır. Bu seçimler Türk köylüsünün vefasının da parlak bir zaferi olacaktır.”

Esasen sayfadakiler bunlarla sınırlı değildir, ayrıca çerçeve içinde yazılan yazıda ise vatandaşa seslenerek 1919 Anadolu’sunu, büyük kurtarıcıyı ve kurtuluş sürecini ve yapılan devrimleri düşünmesini, başka bir şey istemediklerini belirtmişlerdir.

Genel olarak seçimlerde Halk Fırkası’nın propagandalarında halka yeni bir şey vaat etmedikleri, geçmişte yapılanları hatırlatmakla yetindiklerini görebiliriz. Oysa muhalefet partisi olarak Demokrat Parti, başta hayat pahalılığının sonlandırılması, özgürlüklerin genişletilmesi, basın hürriyeti, vergilerin azaltılması, dini eğitim gibi pek çok konuda vatandaşlara vaatlerde bulunmuştur. Bu vaatlerde henüz yurt çapında örgütlenmemesini tamamlayamamasına rağmen, halkın Demokrat Partiye ilgi göstermesini sağlamıştır.

1946 seçimleri sonucunda iktidarda olan Halk Partisi seçimleri kazanmıştır. Seçim sonuçlarına göre CHP 390, DP 65 ve 7 milletvekili de bağımsız olarak Meclise girmeyi başarmıştır. Kocae-

36 A.g.g., 11 Temmuz 1946.

37 A.g.g., 12 Temmuz 1946.

38 A.g.g., 13 Temmuz 1946; 17 Temmuz 1946; 20 Temmuz 1946.

39 A.g.g., 21 Temmuz 1946.

li'nde seçimleri CHP kazanmıştır⁴⁰. DP İzmit ve kazaların içlerinden, CHP ise daha çok köylerin oylarını almıştır. DP İzmit'te Taşköprü mıntıkasında ova köylerinde, Akmeşe nahiyesinde, diğer yerlerde CHP kazanmıştır. Ancak DP'liler İzmit'teki sonuçlara ve aldıkları telgraflara bakarak, seçimleri kendilerinin kazandıklarını ileri sürmüşlerdir. Seçimlerde hile yapıldığını ileri süren DP Kocaeli teşkilatı itirazlarını seçim kurullarına yapmışlar ve basın yoluyla da kamuoyuna duyurmuşlardır⁴¹.

1946 seçimleri sırasında bürokratik kadroların yaptığı baskılar, DP'nin seçimlerde hile yapıldığı konusundaki iddiaları siyasetin giderek daha da sertleşmesine yol açmıştı. Kocaeli kenti de bu sertlikten payına düşeni alacaktı.

1946-1950 DÖNEMİ SİYASAL HAYAT

1946 seçimleri sonrasında kurulan PekÖne düşman değil yardımcı saydıklarını ifade etmiştir. Erim, partililerin de daima bu anlayışla hareket etmesini istemiştir.

Türk Yolu Gazetesi de bu dönemde muhalif partileri daha yumuşak bir dille eleştirmiş ve sert çıkışlarda bulunmamıştır. Siyasette benimsenen yumuşak üslup, partileri destekleyen basın organları tarafından da desteklenmiştir.

İki parti arasındaki ılımlı ilişkiler, kentteki partilileri de etkilemiştir. CHP ve DP üyelerinden oluşan Kocaeli Heyeti, 21 Mart 1949 yılında Cumhurbaşkanı İnönü'yü ziyaret etmiştir. Kabul sırasında Başbakan Yardımcısı Nihat Erim de hazır bulunmuştur. Heyet daha sonra Başbakan tarafından kabul edilmiş ve daha sonra Kocaelili Bakanlar onların şerefine Anadolu Kulübü'nde bir ziyafet vermişlerdir⁴². Bu birlik herkesi memnun etmiştir.

Bu dönemde Kocaeli açısından siyasetteki en önemli gelişmelerden biri, dönem boyunca kurulan hükümetlerde Kocaeli milletvekillerinin bakanlık yapmalarıdır. Haziran 1948'de kurulan 2. Hasan Saka Hükümeti'nde Nihat Erim Bayındırlık Bakanı olmuştur⁴³. Erim'in İnönü'ye en yakın isimlerden biri olması siyasette hızla yükseleceğini gösteriyordu. Nitekim 1948'de Bayındırlık Bakanı olması Kocaelilileri sevindirmiştir⁴⁴.

Şemsettin Günaltay kabinesinde ise Kocaeli milletvekillerinden üç kişi yer almıştır. Nihat Erim bu kez Başbakan Yardımcısı olarak kabinede yer almıştır. Dr. F. Şerafettin Bürge, Gümrük ve Tekel Bakanı olurken, İsmail Rüştü Aksal da Maliye Bakanı olarak kabinede yer bulmuştur. Bu Kocaeli'nin siyasal tarihinde bir ilk kenti tarifsiz bir sevince bğmiştir. Bu durum Kocaeli halkının milletvekili seçerken ne kadar isabetli davrandığını kanıtı olabiliirdi⁴⁵.

Bu dönemde özellikle DP içinde görüş ayrılıkları ortaya çıkmıştır. Millet Partisi'nin kurulmasıyla sonuçlanan bu çekişmeler Kocaeli il teşkilatını da etkilemiştir. Kocaeli teşkilatını kuran ve il başkanlığını yapan Ataergin, 1948 yılının Ocak ayının başında görevinden istifa etmiştir. Ataergin istifasının siyasi olmadığını, yorgunluktan dolayı olduğunu belirtse de kamuoyunu pek ikna ettiği söylenemez⁴⁶.

40 Feroz Ahmad, *Demokrasi Sürecinde Türkiye 1945-1980*, çev. Ahmet Fethi, 2.B., Hil Yay., 1996, s.32.

41 *Türk Yolu*, 22 Temmuz 1946, s.1;24 Temmuz 1946.

42 *Türk Yolu*, 22 Mart 1949.

43 Ahmad, s.41.

44 *Türk Yolu*, 12 Haziran 1948.

45 A.g.g., 18 Ocak 1949.

46 A.g.g., 14 Ocak 1948.

1950-1954 DÖNEMİ KOCAELİ’NDE SİYASET

1946-1950 döneminde iki parti arasındaki ilişkiler, başlangıçta sert başlamakla birlikte, İnönü’nün 12 Temmuz Beyannameesi ile nispeten yumuşamıştır. İki parti seçim yasasının hazırlanması sürecinde iş birliği yapmışlardır. Başbakan yardımcısı ve Kocaeli Milletvekili Nihat Erim’in başkanlık ettiği çalışmalar sonucunda hazırlanan yeni seçim yasası, iktidar ve muhalefetin oylarıyla kabul edilmiştir. Yeni seçim yasasının en önemli özelliği ilk defa uygulanacak olan liste usulü liste usulü çoğunlukçu sistemi esas almasıydı⁴⁷. Seçim yasasında çoğunlukçu sistemin benimsenmesindeki resmi gerekçe güçlü bir hükûmetin oluşmasını sağlamaktır. Bununla beraber CHP’nin gerçek amacı ise kazanacaklarını düşündükleri seçim sonucunda güçlü bir muhalefetin ortaya çıkmasına engel olmaktır. Ancak düşündükleri gibi olmayacaktır.

İki parti arasında seçimlerden önce yaşanan ilk mücadele Derince’nin İzmit belediye sınırlarına alınması İzmitliler arasında bir plebisit yapılmıştır. 29 Ocak 1950’de yapılan plebisiti Demokratlar desteklememiş hatta taraftarlarını gitmemeleri için yönlendirmişlerdir. CHP’nin ve Millet Partisi’nin desteklediği plebisite katılım oranı %46 olmuştur. Oy verenlerin %99’u Derince’nin İzmit sınırlarına dahil edilmesinden yanadır⁴⁸.

Bu plebisit, iki partinin seçimler öncesi Kocaeli’nde son provası olmuştur. Seçime katılım oranının düşük olması da Demokrat Parti’nin partililerine katılmamaları yolundaki telkinlerinden kaynaklanmaktadır.

Seçim hazırlıkları seçim yasasının kabul edilmesinin ardından Şubat 1950’de başlamıştı. Öncelikler partilerin milletvekili adaylarının belirlenmesi en önemli konulardan biriydi. Seçim kararı alınmasının arkasından Kocaeli’nde iktidar ve muhalefeti destekleyen kesimlerde de heyecan başlamıştır. CHP adaylarının %70’ini, DP’nin ise %80’nini bölgelerdeki partililerinin oylarıyla belirleyecekti⁴⁹.

Mart ayının sonuna kadar alınan milletvekili aday başvuruları sonucunda Kocaeli’nde DP’ye 222, CHP’ye 129, MP’ye 46, MKP’ye 23 ve bağımsız da 21 başvuru yapılmıştı⁵⁰. 9 Nisan Pazar günü İzmit heyecanlı ve hararetle bir seçim faaliyetine sahne olmuş; CHP, DP, MP ve MKP aynı gün milletvekili adaylarını teşkilatlarının oylarıyla saptamışlardır⁵¹.

CHP adaylarının seçiminde bir hayli çetin bir mücadele yaşanmıştır. Seçim kararı alınmasından hemen sonra başlayan mücadelede en etkin rolü Cumhurbaşkanı İnönü’ye yakınlığı ile tanınan Erim oynamıştır. CHP’nin adaylığı en tartışılan isimlerinin başında 20 yıldır belediye başkanlığı yürüten Kemal Öz gelmektedir. Erim, daha adaylık süreci başlamadan, kendisi dışında kabinede bakan olan iki Kocaeli Milletvekilinin Kemal Öz’ün adaylığına karşı çıktığını aktarıyor. Erim, Kocaeli teşkilatının “mihveri” olarak nitelendirdiği Kemal Öz’ü adaylığına olumsuz bakmadığından yatıştırma siyaseti uygulayacaktır⁵². Öz’ün adaylığı parti dışında kent basınında da tartışılmıştır. Daha istifa etmeden ve adaylığı kesinleşmeden köylere belediye me-

47 Çoğunlukçu seçim sistemine göre, bir seçim bölgesinde en çok oyu alan partinin bütün adayları milletvekili seçilmiş sayılırdı.

48 *Türk Yolu*, 31 Ocak 1950.

49 Hakkı Uyar, 1950 Seçimleri, Ankara, Anka Yayınları, 2014, s.72-73.

50 *Türk Yolu*, 1 Nisan 1950.

51 A.g.g., 11 Nisan 1950.

52 Nihat Erim, *Günlükler*, C.I, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2005, s. 429-432.

murlarını yollayarak partinin seçim çalışmalarını yaptırması eleştiri konusu edilmiştir⁵³. Oysa iktidar yanlısı Türk Yolu Gazetesi ise, kente unutulmaz hizmetler eden Öz'ün istifa ederek resmen adaylığını koyduğunu bildirmektedir. Öz'ün istifasının kentte teessür uyandırdığını ileri sürmektedir⁵⁴.

CHP'nin Kocaeli teşkilatının yaptığı milletvekili adaylık yoklamasında en yüksek oyu yine Nihat Erim almıştır. Arkasından görevde olan diğer iki bakan İsmail Rüştü Aksal ve Fazıl Şerafettin Bürge ve eski Belediye Başkanı Kemal Öz gelmektedir. Teşkilatın seçimlerinden hemen sonra parti merkezinden de diğer adaylar, Erim'in istediği isimler olmuştur⁵⁵.

Demokrat Parti'de CHP ile aynı gün aday yoklamalarını yapmıştır. Bu yoklamalar yapılmadan önce Rauf Orbay, Ali Fuat Cebesoy, Ali Fuat Başgil ve Samet Ağaoğlu gibi tanınmış şahsiyetlerin DP Kocaeli milletvekili adayı olacaklarıyla ilgili sık sık yazılar yayınlanmıştır. Tanınmış kişilerin listede yer almamasının hayal kırıklığı yarattığını ileri süren Türk Yolu Gazetesi, yoklamada kazanmasına rağmen Cemal Tüzün'ün listede aday listesine konulmamasını eleştirmektedir⁵⁶.

Seçim çalışmaları kentte oldukça hızlı başlamıştı. Yerel basın bu çalışmaların önemli taraflarından biri olmuştur. O yıllarda hiçbir siyasi parti ile ilişkisi olmayan gazete bulmak bir hayli zordu. Bununla birlikte bazı gazeteler de tarafsızlığı konusunda halkı ikna etmeye çalışmışlardır⁵⁷. Gazeteler bir yandan destekledikleri partinin seçim çalışmalarına sayfalarında önemli ölçüde yer verirken, aynı zamanda diğer partilerin de istifa haberlerini sıklıkla ileri sürmüşlerdir. Hürsöz Gazetesi'nde CHP'nin il, ilçe ve köy teşkilatlarından istifalardan sıklıkla bahsetmektedir. Bu haberler de çoğu kez Türk Yolu Gazetesi tarafından yalanlanmaktadır. Ayrıca Türk Yolu Gazetesi'nde çıkan DP'den istifalar şeklindeki haberlerinde gerçeği yansıtmadığı ileri sürülmektedir⁵⁸. Aynı şekilde Türk Yolu Gazetesi'nde sıklıkla muhalefet partisinden istifalar başlığı altında haberler vermektedir⁵⁹. Çoğu kez istifa edenlerin CHP'ye geçtiği de haber konusu edilmektedir. Bu kez Hürsöz Gazetesi, bu iddialara ilişkin haberlerin gerçeği yansıtmadığını ileri sürmektedir.

Ancak partilerde gerçekten istifalar olmuyor değildi. Seçimlerin hemen öncesinde Kocaeli, DP teşkilatının kurucusu ve İl Müteşebbis Heyeti Başkanı olan Sadi Ataergin'in istifası kentte bir hayli yankı bulmuştur. Ataergin istifa gerekçesi olarak "yerel ihtilafları" göstermektedir⁶⁰.

53 Hürsöz, 30 Mart 1950.

54 Türk Yolu, 2 Nisan 1950.

55 Erim, C.I., s.434, 437.

56 Türk Yolu, 27 Nisan 1950

57 Rifat Yüce gazetesi Türk Yolu'nda "CHP'li mi Tarafsız mı" başlıklı yazıda; Malta'dan sürgünden dönmelerinden sonra CHP'nin Kocaeli teşkilatını kurma görevi verilen Saffet Arıkan'ın kendisini Halk Partisi'nin müteşebbis Heyeti'nin başına getirmesinden bu yana il başkanlığının yanı sıra farklı birimlerde görev yaptığını ve hala da Halk Partili olduğunu itiraf etmektedir. Yüce, Türk Yolu Gazetesi'nin yaptığı ve yapacağı hizmetlerinde tarafsız olduğunu savunmaktadır. Türk Yolu, 7 Şubat 1950. Hürsöz Gazetesi'nin sahibi ve başyazarı da DP'de farklı birimlerde görev alan Selahattin Telsel'dir.

58 Hürsöz, 23 Şubat 1950; 27 Nisan 1950.

59 Türk Yolu, 23 Şubat 1950; 2 Mart 1950; 4 Mart 1950; 9 Mart 1950; 11 Mart 1950; 23 Mart 1950; 2 Nisan 1950; 12 Nisan 1950; 19 Nisan 1950. 11 Nisan 1950; 29 Mart 1950 tarihinde yayınlanan Türk Yolu Gazetesi, DP'den istifaların salgın halini aldığını, DP'den istifa edenlerin CHP'ye geçtiklerini, gece yarlarına kadar partiye katılmı kâğıtlarının hazırlandığını ileri sürmektedir.

60 Türk Yolu 28 Mart 1950, s.1. Ataergin 2 Mayıs 1950 tarihinde DP'den neden ayrıldığını hakkında yayınladığı bildiri "dünyanın bu kara günlerinde aziz ve asil seçmenlerimin çok uyanık olmalarını ve bu vatani kurtarmış olan Kahraman İnönü'nün izinden ayrılmamalarını tavsiye ediyorum" diyordu. Onun bu sözleri merkeze veya yerel yöneticilere yönelik olsa gerektir. Türk Yolu, 4 Mayıs 1950, s.

İşin ilginç yanı 1950 seçimlerine gelindiğinde DP’nin Kocaeli teşkilatını kuran bütün isimlerin hepsinin partiden istifa etmiş olmalarıdır. Bunu il teşkilatındaki görüş ayrılıklarının mı yoksa merkezle çatışmalarından mı olduğunu anlamak tam olarak mümkün değildir. Bununla birlikte DP Kocaeli teşkilatının 4 yıl içinde tamamen farklılaştığıdır.

İki parti, seçim çalışmaları sırasında sıkı bir mücadele örneği sergilemişlerdir. CHP seçim çalışmalarına Nisan sonlarında ağırlık vermiştir. Nihat Erim CHP’nin Kocaeli’nde seçim kampanyasını yürütmüştür⁶¹. Erim dışında bakanlar ve milletvekilleri ve yeni adaylar da seçim çalışmalarına neredeyse tüm kadroyla katılmışlardır. CHP seçim çalışmalarında vaatler yapmaktan çok kendisine yöneltilen suçlamaları, kasıtlı yayılan yalan haberlerin doğrusunu anlatmakla geçiriyordu⁶². Seçim çalışmaları sırasında 8 Mayıs’ta İnönü İzmite’ye gelmiş ve halkın yoğun ilgisiyle karşılaşmıştır⁶³.

Kocaeli’nde katıldığı seçim çalışmaları sırasında Erim günlüğüne gözlemlerini aktarmıştır. Partililere ısrarla köylerde çalışmak gerektiğini, rakip parti adaylarının köylerde çok sıkı çalıştıklarını söylediğini ifade etmiştir. Önce Kandıra’da, daha sonra Adapazarı’na giden, diğer milletvekili adaylarla birlikte çalışmalara katılan Erim kendisi seçim çalışmalarına katılmazsa, Kocaeli’nde kazanma şanslarının çok olacağını ileri sürmektedir. Gerçi kendi de katılsa partisinin seçimde kazanma şansını %50’yi geçemeyeceğini savunmaktadır. Esasen DP ve MP’nin kötü propaganda yaptıklarını, dini duyguları tahrik ettiklerini, akla hayale sığmayan palavralar attıklarını, halkın kolay kandığını ve sonunda en çok tesir edenin halkın daha çok oyunu alacağını savunmaktadır⁶⁴.

Gerçekten de DP’nin seçimlerde işi CHP’den daha kolaydı. DP, her türlü uygulamaları nedeniyle CHP’yi şiddetle eleştirmektedir. Karamürsel’de yapılan mitingde CHP iktidarını halkı köle gibi kullanma suçlamaktadır⁶⁵. DP Genel Başkanı Celal Bayar da seçim çalışmaları için Kocaeli’ne gelmiştir. DP halka duymak istediklerini veriyordu; vergiyi azaltmak, tarıma krediler sağlamak, Arapça Ezan okutmak, laiklik uygulamalarının gevşetilmesi, hayat pahalılığı, işsizlik, gibi birçok vaatte bulunmuştu. Hürsöz Gazetesi, DP’nin Kocaeli’nde şahlanmış bir kuvvet halinde halkla temasının, halkın demokrasi anlayışını bir kere daha ispat ediyor diyordu⁶⁶.

Yine taraf olan gazeteler bu seçim mücadelesinin önemli halkalarıdır. Gazeteleri aracılığıyla bir yandan partilerin karşılıklı çekişmesini yansıtırken, diğer yandan kişisel çatışmalar da gazetelere yansıyan seçim mücadelesinin örnekleridir. Seçim kampanyası ilk defa böyle kapsamlı ve heyecanlı bir şekilde cereyan etmiştir.

14 Mayıs 1950’de ilk kez bu denli bir seçim havası vardı Kocaeli’nde. CHP mutlak kazanacağını umduğundan hazırladığı liste usulü çoğunlukçu sistem ilk kez uygulandı. Seçim iktidar partisi için tarihi bir dönüm noktası olmuştur. Muhalefet Partisi olan DP de mutlak kazanacaklarını umdukları için onlar da bu yeni seçim usulünden memnunlardı, çünkü onlar da CHP gibi mutlaka kazanacaklarını düşünüyorlardı.

61 Türk Yolu, 26 Nisan 1950.

62 A.g.g., 30 Nisan 1950.

63 A.g.g., 9 Mayıs 1950.

64 Erim, C.I.,s.445-460.

65 Türk Yolu, 30 Nisan 1950.

66 Hürsöz, 13 Mayıs 1950, s.1.

1950 seçimlerinde Kocaeli kenti, seçime katılım oranının en yoğun olduğu yerlerden biridir. %91,5 oranında katılım sağlanmıştır. Seçimlerde DP ülke genelindeki oyların %55'ini, CHP %40'ını, MP de %5'ini almıştır. Kocaeli'ndeki oyların ise %59,2'sini alan DP, kentteki milletvekillerinin tamamını çıkarma hakkını kazanmıştır. 11 Kocaeli milletvekilini de meclise göndermeyi de başarmıştır⁶⁷. İki parti arasındaki oy farkı 30 bindir⁶⁸. Bu milletvekilleri, Dr. Ethem Vasaf Akan, Ekrem Alican, Ziya Atıĝ, Hamdi Bagak, Salih Kalemci, Mümtaz Kavalcıoğlu, Yeredođ Kigiođlu, Saim Önhan, Lütfi Tokođlu, Hüsnü Türkand ve Mehmet Yılmaz 22 Mayıs 1950'de seçim mazbatalarını alarak TBMM 'de göreve başlamışlardır.

Ülke genelinde ve Kocaeli'nde seçimlerin kaybedilmesi büyük yankı yaratmıştır. Erim'in Aksalın ve Bürĝen'in meclis dışı kalması teessüre neden olmuştur⁶⁹. CHP'yi destekleyen yerel basında seçim sonuçları oldukça sönük verilmiştir. Erim, demokratik rejimlerde kazanmak kadar kaybetmenin de normal olduğunu belirtirken, bunun gerçek düşüncesi olduğunu düşünmek söz konusu değildir. Zira Erim daha sonra bu seçim sonuçlarını bir kaza olarak görecektir ve en kısa zamanda halkın iktidarı yine kendilerine verecekleri düşüncesi mevcuttur.

DP teşkilatı ve destekleyen basın organları seçim sonuçlarını büyük coşkuyla karşılamışlardır. Seçimlerin kazanılıp 27 yıllık CHP iktidarına son vermesi DP'yi halk için bir cazibe merkezi haline getirmiştir. Üstelik DP TBMM'de 416 milletvekiliyle temsil edilirken, ana muhalefet partisi CHP'nin yalnızca 69 milletvekiliyle temsil edilmesi Demokrat Partilileri daha cüretkâr davranmaya itmştir.

Seçimlerden sonra hem iktidar hem de muhalefet partilerin Kocaeli il teşkilatlarında değişiklikler olmuştur. Kemal Öz CHP İdare Heyeti'nden istifa ederken, Cemal Tüzün de DP il Başkanlığından ayrılmıştır⁷⁰. CHP'de seçimin kaybedilme nedenleri konusunda tartışmaların pek yaşanmamış olmasını eksiklik olarak görmek gerekir. Nitekim Genel seçimlerden sonra yapılan belediye seçimlerini de hem ülke çapında hem de Kocaeli'nde yine CHP kaybedecekti.

DP seçimleri kazanmanın sarhoşluğundan kısa zamanda kendini kurtararak, belediye seçimleri için çalışmalara başlamıştır. Bu çalışmalarda İzmit'e hiçbir şey yapılmadığı ileri sürülerek, "zavallı İzmit'in neresinden başlayalım" diye düşünüyorlardı. Dinin siyaset aracı edilmesi bu yıl yapılan genel seçimlerde başlanmıştır⁷¹. Bu durum belediye seçimlerin de devam etmiştir. Genel seçimlerin tesadüfen kazanıldığını ileri süren CHP'liler karşısında DP'liler mutlaka kazanmak zorunda olduklarını hissediyorlardı. Demokratların rahat iş görebilmeleri ve demokrat çoğunluğun refah ve saadeti için seçim kazanılmıydu. İzmit'te muhtar seçimleri çok büyük bir farkla kazanılmıştı. Sıra belediye seçimlerindeydi.

CHP de seçimleri kazanmak istiyordu. Nitekim seçim çalışmaları öncesinde eski Kocaeli Milletvekili Fazıl Şerafettin Küçük İl İdare Heyeti'nin yeniden yapılanması için uğraşmıştır. CHP'de İl İdare Kurulu değişmiş, yeni bir müteşebbis heyet kurulmuştur⁷².

67 Bilal Tunç, "Demokrat Parti Dönemi Kocaeli", Basılmamış Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2016., s.

68 Erim, C.I, s.448. Bu milletvekilleri, Dr. Ethem Vasaf Akan, Ekrem Alican, Ziya Atıĝ, Hamdi Bagak, Salih Kalemci, Mümtaz Kavalcıoğlu, Yeredođ Kigiođlu, Saim Önhan, Lütfi Tokođlu, Hüsnü Türkand ve Mehmet Yılmaz 22 Mayıs 1950'de seçim mazbatalarını alarak TBMM 'de göreve başlamışlardır.

69 Türk Yolu, 17 Mayıs 1950, s.1.

70 A.g.g, 9 Ağustos 1950.

71 Hürsöz, 23 Ağustos 1950, s.1.

72 Türk Yolu, 27 Ağustos 1950.

Nihayet Belediye seçimleri 3 Eylül 1950’de yapılmıştır. İzmit, Karamürsel, Değirmendere, Sudaıye, Hereke, Karasu, Adapazarı, Geyve ve Gölcük’te seçimi DP kazanmış; Kandıra, Hendek, Akyazı ve Tuzla, Gebze, Darıca’da CHP kazanmıştır. Seçime katılma oranı %50 civarındadır⁷³. Hürsöz’e göre İzmit belediye seçiminin sonuçları sürpriz olmuştur. Bunun nedeni partiyeyıllardır emek veren kimselerin birbirlerini silmeleri yüzünden azınlıkta kalmışlardır. Adı hiç duyulmamış olanlar büyük oy üstünlüğü kazanmışlardır⁷⁴. DP listesinde de umulmayan biçimde asil listeye girecekler girememiş, yedekte kalması muhtemel olanlar, asıl azalıkları kazanmışlardır⁷⁵.

Belediye seçimlerinden hemen sonra yeni belediye Başkanı olarak daha önce CHP İl Teşkilatı’nda çalışmış olan Sadettin Yalım seçilmiştir⁷⁶. Demokrat Partililer belediye seçimlerindeki başarılarından oldukça memnunnlardır; ama muhalefete geçen CHP bu yenilginin nedenleri konusunda yeterince farkındalığa sahip değildir. Bununla beraber seçimin faturası İnönü’nün en yakınlarına kesilmiştir. Özellikle Erim başta seçim yasaı olmak üzere seçim çalışmalarından sorumlu tutulmuştur. Sıklıkla eleştiriye uğrayan Erim için CHP’den ayrılacağı iddiaları basında yer bulmuştur⁷⁷.

Demokrat Parti iktidarı ele aldıktan hemen sonra birçok kentte olduğu gibi Kocaeli’nde de okul, cadde, sokak ve mahallelere verilen İsmet İnönü isimlerinin kaldırılması için İl Genel Meclisi’ne bir takrir verilmiştir. Uzun tartışmalardan sonra hayatta olan bir kişinin isminin verilmesinin doğru olmayacağı kanaatine varılarak bu isimlerin yerine mahallin en beğendiği veya eski isminin kullanılması kabul edilmiştir. Böylece kentteki İsmet İnönü isimleri sökülmeğe başlamıştır⁷⁸.

Seçimlerin kazanılması nedeniyle iktidar tarafından desteklenen yerel basın organları yaptıkları yayınlarla DP’nin her uygulamasına büyük övgüler yağdırıyorlardı. Bununla birlikte bazen de DP yanlısı gazetelerde iktidara eleştiriler yapılmaktadır. Memleketin hayırına hiçbir şey yapılmadığı savunulurken, bunun parti içinde kopmalara neden olduğu savunulmaktadır⁷⁹. İşsizliğin azaltılması konusunda hükümetin hiçbir şey yapmadığından yakınılmaktadır⁸⁰. DP’nin bir üyesi olması nedeniyle Hürsöz Gazetesi’nde Telser’in eleştiri yazıları yazması DP Kocaeli il teşkilatında tepkiyle karşılanarak, istifası istenmiştir. DP il teşkilatında yer alan bazı kişiler hakkındaki suçlamalara gazetesinde yer veren Telser, bu süreçte partisinin hedefi haline gelmiştir⁸¹. Buna rağmen partisini sık sık uyarmaktan da vazgeçmez, ülkenin ekonomik sorunlarının çözümü için acele edilmesi gerektiğini savunur⁸². Kocaeli teşkilatının prestijini kaybettiğini, DP hükümetinin çalışmalarına ve başarılarına taban tabana zıt olduğunu be-

73 A.g.g., 5 Eylül 1950; Hürsöz, 5 Eylül 1950, 1. Demokrat Parti CHP elinde bulunan 600 belediyeden 550’sini almıştır. Genel seçimleri, muhtar ve belediye seçimlerini kazanan Demokrat Parti artık ülkenin kontrolünü eline almıştır. Feroz ve Bedia Turgay Ahmad, s.74.

74 Hürsöz, 5 Eylül 1950.

75 Türk Yolu, 6 Eylül 1950.

76 A.g.g., 8 Eylül 1950.

77 A.g.g., 18 Ekim 1950.

78 Hürsöz, 23 Ocak 1951.

79 A.g.g., 21 Mart 1951, s.1. 1951 yılı DP merkez teşkilatı için sıkıntılı olmuş ve gruplaşmalar ve istifalar yaşanmıştır. I. Menderes Hükümeti istifa etmiş ve Menderes yeniden hükümeti kurmakla görevlendirilmiştir. Bundan Kocaeli il teşkilatı da payını almıştır.

80 Hürsöz, 7 Mayıs 1951, s.1.

81 Hürsöz, 22 Haziran 1951.

82 A.g.g., 9 Temmuz 1951.

lırmaktadır⁸³. DP hükümetinin bazı politikalarına da gönülden destek verir. Telser CHP'nin mallarına el konulmasıyla ilgili kanuna desteğini açıklamıştır. Bu halledilmedikçe iktidarın tam olarak kazanılmış olmayacağını ileri sürmüştür⁸⁴.

CHP'li olarak bilinen Türk Yolu Gazetesinde ise halka verdiği vaatlerle iktidara gelen DP'nin bir yıla yaklaşan sürede vaatlerini yerine getirmedeğini savunmaktadır. Mehmet Yüce başkanlığında DP'nin milletin gönlünü çaldığını ama karşılığını vermediğinden halkın gönlünün kırıldığını ileri sürmektedir⁸⁵. İlginçtir bu dönemde Türk Yolu, Hürsöz'e göre daha ılımlı eleştiriler yapar. Rifat Yüce'nin hastalığı, daha çok Mehmet Yüce'nin başkanlığı yazması, DP'nin mutlak zaferi bu ılımlı tutumda etkili olmuş olabilir.

CHP il teşkilatında da kaynamalar yaşanmaktadır. Seçimlerden hemen sonra Kocaeli il teşkilatında tasfiyeler yapılmış ve Kemal Öz ve Enver Balkan partiden ihraç edilmişlerdir. Gerekçe olarak da seçim sırasında yollanan 150 bin liranın harcama kayıtlarını gösterememeleri olduğu ileri sürülmektedir⁸⁶. Kemal Öz'ün ihracı İzmit'te bir hayli gürültü patırtı koparılmıştır. Hürsöz'e göre sadece Kemal Öz'ün değil İnönü dahil bütün CHP'lilerin ihracı gerekmektedir. Telser, seçimleri kaybetmenin sorumluluğunun Öz'e yüklenmesine de karşıdır. Seçimi CHP'nin kaybetmesinin neden olarak Demokratların güçlü olmasının yanı sıra "*Ankara'daki efendilerin saltanat uykusuyla yan gelip yatmaları*"nı göstermektedir. CHP'li gençlerin partinin geleceği için bunları tasfiye etmesi gerektiğini savunur⁸⁷.

Parti teşkilatlarında hareketlilik devam ederken ara seçim tarihi belirlenmiştir. 16 Eylül'de yapılması planlanan seçimler öncesinde Kocaeli bölgesinde seçim olmamasına rağmen epey gündem oluşturmuştur. Bunun nedeni Nihat Erim'in ve İsmail Rüştü Aksal'ın ara seçimlerde Aydın'dan aday gösterilmesidir. Hürsöz Gazetesi, "*Aydın Efelerine Söylüyoruz*" başlıklı yazıda "kendi memleketlerinde seçilemeyenleri seçer yollarsanız Kocaeli'nin on parmağı yakarız" diyerek, Erim'in seçilmemesi yönünde propaganda faaliyetlerinde bulunmuşlardır. İki eski Kocaeli milletvekillerine ağır hakaretler etmekten kaçınmayan yazıda, bakan olmalarına rağmen Kocaeli halkının bunları seçmeme nedenlerini açıklamıştır. Hürsöz Gazetesinin bu sayısını bin adet bastırıp çoğaltan DP Kocaeli İl Teşkilatı, bunları Aydın'ın ilçe ve bucaklarına dağıttırmıştır⁸⁸. 18 Eylül'de Aydın'ın Ortaklar ilçesinden gazeteye gelen telgrafta "*Erim eridi, Aksal bayıldı, elinizi yakamızdan alınız*" sözleri yer almıştır⁸⁹. 1951 yılında zaman zaman DP'yi eleştiren Hürsöz Gazetesi, 1952 yılında DP politikalarını sıklıkla övmeye ve iktidarın propagandasını yapmaya başlamıştır.

16 Eylül'de yapılan ara seçimlerde CHP'nin Kocaeli'de iki ağır topu Aydın'dan milletvekili seçilememiştir. 1950 seçimindeki başarının tesadüf olmadığını kanıtlar biçimde 20 milletvekilliğinin 18'ini DP almıştır⁹⁰.

83 A.g.g., 18 Ağustos 1951.

84 A.g.g., 4 Ağustos 1951; 9 Ağustos 1951.

85 Türk Yolu, 7 Şubat 1951. Türk Yolu zaman zaman hükümete eleştiri getirirse de 1950 öncesine göre DP'ye daha ılımlı eleştiriler getirmektedir. Eskiye oranla DP'den istifa haberlerine daha az yer vermekte veya şüpheli bir bakışla yaklaşmaktadır.

86 Hürsöz, 5 Mayıs 1951. Ancak 7 Mayıs tarihli nüshada ise CHP Kocaeli İl Teşkilatı'nın tekzip yazısı yer almıştır. Yazıda para konusunun olmadığını, Enver Balkan'ın istifa ettiğini sadece Kemal Öz'ün ihraç edildiği bildirilmektedir.

87 A.g.g., 25 Mayıs 1951.

88 A.g.g., 7 Eylül 1951.

89 Hürsöz, 19 Eylül 1951.

90 Feroz-Bedia Turgay Ahmad, s.88.

1952 yılı hem yerel gazetelerin birbirleriyle şahsi mücadeleye giriştiği, hem de Belediye Başkanı Sadettin Yalım’ın sıklıkla eleştiri konusu edildiği yıllar olmuştur. Tıpkı CHP iktidarına yöneltilen suçlamalar gibi, belediye başkanı Yalım’ın şahsi menfaat peşinde olduğu suçlamaları basında sıklıkla yer almıştır. Bizim Şehir Gazetesi yerel siyasete sert bir giriş yapmış ve en önemli muhalefetlerden birini Yalım’a yapmıştır. Eleştirilerini Yalım görevden alınana kadar da sürdürmüştür. Bu konuda Hürsöz Gazetesi ve Selahattin Telser ile sık sık çatışmışlar, karşılıklı kişisel hakarete varan suçlamalarda bulunmuşlardır⁹¹.

Kocaeli Belediye Başkanı Sadettin Yalım yasalara aykırı davrandığı, kişisel çıkar elde ettiği, keyfi uygulamalarda bulunduğu nedeniyle Bizim Şehir Gazetesi tarafından sıklıkla suçlanmıştır. Bu mesele il teşkilatında ve parti merkezinde de rahatsızlık yaratmış ve sonunda hakkında inceleme başlatılmıştır. 11 Aralık 1952’de İçişleri bakanlığı yapılan soruşturma sonucunda Yalım’ı görevden almıştır. Hürsöz Gazetesi’ne göre İçişleri Bakanlığı büyük bir hata yapmıştır. Buna neden olanların partiden ihracının gerektiğini savunmaktadır⁹². Bu karara rağmen Kocaeli yerel basını için sorun bitmemiştir. Bu sorunda Hürsöz ve Bizim Şehir gazeteleri öne çıkarken, Türk Yolu Rifat Yüce’nin ölümüyle birlikte daha tarafsız bir politika izlemeye çalıştığı yayınlardan anlaşılabilir.

Sadettin Yalım’ın görevden alınması sonra Bizim Şehir Gazetesi’ne yollanan “Kara Gömlek” imzalı tehdit mektubu⁹³ da gündemi meşgul etmiştir. Aynı günlerde Ahmet Emin Yalman’ın vurulması bu konu üzerinde hassasiyetle durmayı gerektirmiştir⁹⁴.

Demokrat Parti merkezindeki çalkantılar il teşkilatını da etkilemekte ve gruplaşmalar ortaya çıkmaktadır. Şahsi çıkar kavgaları da teşkilatın durumunu etkilemektedir. DP teşkilatının durumu Nisan-Mayıs aylarında yerel basının en önemli gündem maddelerinden olmuştur. Hürsöz Gazetesi’nde bu haberler sıklıkla yalanlanmakta ve DP il teşkilatının tam bir birlik ve dayanışma içinde olduğu vurgulanmaktadır⁹⁵. Ancak DP il teşkilatında ciddi sorunların olduğu kısa zamanda partiden ihraçlarla ortaya çıkmıştır. Kocaeli’nde geçici olarak durdurulan kongrelerin tekrar başlayacağı bir zamanda İl Başkanı Cemal Tüzün, İl İdare Kurulu Üyesi ve bir süre Belediye Başkanlığından alınan Sadettin Yalım, Adapazarı İlçe Başkanı Yaşar Bir ve Hürsöz Gazetesi Sahibi ve DP Merkez Bucak Başkanı Selahattin Telser partiden ihraç edilmişlerdir⁹⁶. Partizanlık ve hizipçilik yaparak partinin birliğini bozdukları müfettişlerce tespit olunmuştur⁹⁷.

Partiden ihraç edilenlerden Telser, bir süre gazetesinde kendisinin ihraç edilmeden istifa ettiğini ortaya koymaya çalışmıştır. Yapılan ihraçların partiyi birleştirmede tersine döndüğüne savunmuştur. Yalım grubunun kitle olarak DP’de en güçlü grup olduğunu ve partinin il teşkilatının da onun tutumuna bağlı olduğunu ileri sürmüştür. Telser, kozmopolit,

91 Bizim Şehir, 25 Temmuz 1952; 27 Temmuz 1952; 8 Ağustos 1952.

92 Hürsöz, 13 Aralık 1952. DP İl Başkanı Cemal Tüzün başkanlığında 25 kişilik bir heyet Ankara’ya giderek konuyu daha açık anlatma gereği duymuştur. Yalım’ın yeniden göreve atanması için çaba göstermişlerdir. Ama sonuç değişmemiştir. Hürsöz, 14 Ocak 1953; 15 Ocak 1953; 17 Ocak 1953.

93 Bizim Şehir, 21 Ocak 1953.

94 A.g.g., 24 Ocak 1953.

95 Hürsöz, 15 Nisan 1953; 23 Nisan 1953; 2 Mayıs 1953.

96 Türk Yolu, 20 Haziran 1953. Telser’e göre o ihraç edilmeden önce istifa etmiştir. Türk Yolu, 21 Haziran 1953; Hürsöz, 20 Haziran 1953; Bizim Şehir, 20 Haziran 1953

97 Bizim Şehir, 20 Haziran 1953, s.1. 24 Haziran 1953 tarihli Bizim Şehir Gazetesi tek tek ihraç edilenlerin gerekçelerine sayfalarında yer vermiştir.

halkının uyanık ve mücadeleci olmasından dolayı İzmit'in Kocaeli'nin değil bütün Türkiye'nin siyasi mücadele şehri olduğunu kanaatindedir. Milli Mücadele'de de böyle olmuştur, kent daima bununla övünmüştür. Milli Mücadele zaferleriyle demokrasi mücadelesinin birbirine benzediğini ileri sürerek İzmit'in siyasal hayatı için şunları söyler⁹⁸:

“Birisi kanlıdır, diğeri kansız. Ve İzmit kim ne derse desin kaynayan kazana benzer. Bütün mücadele- nin neticesi daha iyi yaşamak, daha hür olmak... içindir”.

DP'deki sorunların bitmeyeceğini savunan Telser, İzmit'in ana davalarının ve günlük siyasi kaynaşmaların belediye ve milletvekilleri olmak üzere iki kaynağı olduğunu ileri sürmüştür⁹⁹.

DP teşkilatında sular pek durulmamıştır¹⁰⁰. Sadettin Yalım'a Belediye Meclisinin verdiği güvensizlik oyunu sonunda İçişleri Bakanlığı onaylamış ve Yalım'ın belediye başkanlığı sıfatı tamamen ortadan kalkmıştır¹⁰¹. Bunun yerine bir Belediye başkanı ataması hemen yapılamamıştır. Bizim Şehir Gazetesi İçişleri Bakanlığı'na açık bir mektup yazarak, hizipçilik yüzünden iş yapamaz hale gelen belediyeye en kısa zamanda başkan tayin edilmesi istenmekteydi¹⁰². Nihayet yeni Başkan Vekili olarak 3 gün önce Toprak ve İskân Müdürlüğü'ne getirilen Zekai Pansik görevlendirilmiştir. Böylece hizip mücadelesi de son bulmuştur¹⁰³.

1953'te CHP mallarına el konulması Kocaeli'nde de geniş yankı bulmuştur. İktidar yanlısı basın bu kanunu alkışlarken, muhalefet taraftarı basın ise eleştirmişti. Kentteki CHP'liler il teşkilatının bürolarının mobilyalarına kadar her şeylerinin alınması üzerine evlerinden getirdikleri mobilyalarla döşemişlerdir. İl teşkilatının elindeki tek arabanın alınması üzerine Çocuk Doktoru Abdullah Köseoğlu kendi cipini parti faaliyetleri için vermiştir. Partililer para yardımı da dahil olmak üzere pek çok yardımda bulunmuşlardır ve dayanışma içine girmişlerdir¹⁰⁴.

Millet Partisi'nin kapatılmasından sonra kurulan Cumhuriyetçi Millet Partisi Kocaeli il teşkilatını oluşturmuştur. İl Müteşebbis Kurulu Başkanlığına Avukat Sadettin Hazar getirilmiştir¹⁰⁵.

DP'nin bu ilk iktidar dönemi kesin seçim zaferine rağmen Kocaeli için pek sorunsuz geçmemiştir. Parti teşkilatı içinde yaşanan sorunlar zaman zaman merkezin müdahalesini gerektirmiştir. Kentteki basın iktidar partisi açısından pek de sorun oluşturmamıştır. Rifat Yüce gibi eski kurt bir gazetecinin hastalığı ve ölümü Türk Yolu'nun eski çizgisini biraz değiştirmiş gibi gözükmektedir. Parti teşkilatlarında yaşanan sorunlar gündemi en çok meşgul eden konular olmuştur.

98 Selahattin Telser, “Şehrimizde Cereyan Eden Siyasi Hareketler”, Hürsöz, 30 Haziran 1953. Birkaç gün süren bu yazı dizisinde partilerle ilgili görüşünü aktaran Telser, asıl olarak DP'de yapılan ihraçların haksızlığını ortaya koymaktadır.

99 Telser, “Şehrimizde Cereyan Eden Siyasi Hareketler En Yakın Hadiseler”, Hürsöz, 4 Temmuz 1953.

100 Bizim Şehir, 29 Eylül 1953.

101 A.g.g., 21 Ekim 1953.

102 A.g.g., 12 Kasım 1953.

103 A.g.g., 22 Kasım 1953.

104 Türk Yolu, 19 Aralık 1953. Karamürsel'de bir kadın evinin bütün eşyalarını bağışlamıştır. Sadece Halk Partili değil tarafsız vatandaşlar da bu yardıma katılmaktadır. Türk Yolu, 6 Ocak 1954.

105 Türk Yolu, 18 Şubat 1954; Hürsöz, 19 Şubat 1954.

1954-1957 DÖNEMİ

Demokrat Parti ilk 4 yıllık dönemin ardından 1954’te yeni seçimlere hazırlanıyordu. Başarılı bir dönem geçirmiş ve bir önceki seçime göre daha rahattı. CHP ise 1950 seçimlerini bir yol kazası olarak görüyor ve 4 yıllık aradan sonra yeniden iktidarı ele almanın hesaplarını yapıyordu. Seçim çalışmaları 1954 yılının başlarından itibaren her iki partinin teşkilatları tarafından gizliden gizliye başladı.

Kocaeli’nde de genel seçim hazırlıklarının başladığı haberi ilk olarak muhalefet partilerinden gelmiştir. CHP’li hatipler köy köy dolaşarak partililerle görüşmeye başlamışlardı¹⁰⁶. İktidar partisi de seçime daha dinamik bir teşkilat ile girmek için Kocaeli’nde Gençlik Teşkilatı’nı kurmuştur. İlk müteşebbis heyeti oluşturulmuştur. Daha çok partililerin çocuklarından oluşan bu heyet toplanıp görev paylaşımı yapmaya hazırlanmaktaydı¹⁰⁷. Parti il teşkilatları bir yandan seçim hazırlıklarına başlarken diğer yandan milletvekilliği için aday olmak isteyenlerin belirlenme süreci kentte bir hayli heyecana neden olmuştur. 7 Mart 1954’e kadar milletvekili adayı olmak isteyenlerin başvuruları alınmıştır. İlginçtir ki; CHP’ye resmi başvuru yapılmadığı açıklanmıştır. Oysa DP’ye başvuruların sayısı 100’ü çoktan aşmıştır¹⁰⁸. CMP’ye de adaylık için ciddi bir başvuru vardı.

Bu arada Demokrat Parti İl Kurulu, milletvekilliği aday yoklamalarına katılmak isteyen kişilerden 250’şer lira alınmasını kararlaştırmıştır¹⁰⁹. Parayı veren adaylar için 20 Mart’ta aday yoklaması yapılması planlanmıştır. Ancak DP Genel İdare Kurulu tüm ülkedeki yoklamaların 28 Mart’ta yapılmasını kararlaştırmıştır¹¹⁰. Bu erteleme kararının gerekçesi belli değildir. Aynı günlerde Adapazarı’nda basılarak ocak ve bucak başkanlıklarına dağıtılan genelgede 14 kişilik bir liste mevcuttur. Bu listenin altında da şu ifadeler yer verilmiştir¹¹¹:

“DP Ocak ve Bucak Başkanı asıl mebusu sen seçeceksin. BBM ilim ve fikir adamlarının yeridir. Kanun yapar hükümet kurar, ilim ile ahlak ile mazbut insanları seçmeye dikkat et. Böylelikle memleketine partine hizmet etmiş olursun. Fikirlerin çarpışacağı yere seçeceğin insanı iyi seçmezsen temsil edilemezsin onun için yukarıdaki kişilerden 10 kişiyi seç yaz.”

Bu beyannameye bakılırsa Demokrat Parti işini pek şansa bırakmak istemiyor gibi gözüküyor. 1950’de olmayan listenin bu seçimlerde oluşturulmasının nedeni Kocaeli il teşkilatında yaşanan sorunlar olabilir. Partiden yapılan ihraçların yarattığı etkinin partinin milletvekilleri adaylığı sürecini etkilemesinin böylece önüne de geçilmiş olacaktır. Teşkilatın seçilmesini önerdiği listede adı olmasa da milletvekili olmak için başvuran kadınlardan biri Hatice Arısoy diğeri de Zahide Yasin’dır. Özellikle Hatice Arısoy’un DP’de öteden beri faaliyet gösterdiği, haksızlıklara karşı durduğu ve iyi bir hatip olduğu iddia edilmektedir¹¹². Ancak ne il teşkilatının ne de genel merkezin desteğini alacağı yönünde bir işaret söz konusu değildir.

Seçim çalışmalarının başlarında CHP il teşkilatını en çok meşgul eden konulardan biri Kemal

106 Türk Yolu, 19 Şubat 1954.

107 Bizim Şehir, 27 Şubat 1954.

108 Türk Yolu, 8 Mart 1954.

109 Bizim Şehir, 14 Mart 1954.

110 A.g.g., 20 Mart 1954.

111 Hürsöz, 20 Mart 1954.

112 Türk Yolu, 24 Mart 1954.

Öz'ün yeniden partiye alınıp alınmayacağıdır. Nihat Erim seçim sürecinde partide bir hizip yaratılmaması için Öz'den bu teşebbüsünden vazgeçmesini istemiştir¹¹³. Buna rağmen Öz vazgeçmemiş ve İl İdare Kurulu da partiye yeniden alınması için aldığı kararı CHP Genel Merkezi'ne yollamıştır¹¹⁴. Ancak seçim döneminde CHP'ye yeniden katılması mümkün olmadığından bağımsız olarak milletvekilliğine adaylığını koymuştur¹¹⁵. Bu arada DP gibi CHP'de ilde gençlik teşkilatlarını kurmaya girişmiştir. İlçelerde ve bucaklarda bunların şubelerini açarak, siyasi faaliyetlere girişmişlerdir¹¹⁶. 1950-54 döneminde sert bir muhalefet örneği veren Nihat Erim, 1954 Kocaeli'ndeki seçim çalışmalarının sorumluluğunu üstüne almıştı. 19 Mart'ta Kandıra ilçe kongresiyle seçim propaganda faaliyetlerine resmen başlayan CHP, Erim'in denetiminde seçimlere hazırlanacaktı. İzmit'e gelişi sırasında partililer istasyonda karşılaşmışlardı. İzmit'te ilçe ve bucak ocaklarını gezerek, propaganda faaliyetleri konusunda partilileri bilgi vermiştir¹¹⁷. Kandıra ilçe kongresinde de bir konuşma yaparak, seçimi mutlak kazanacaklarına duyduğu inancı partililerle paylaşmıştır. DP'nin 4 yılda hiçbir şey yapmadığını savunan Erim, partiler tek başına girerlerse mecliste temsilci bulunduramayacaklarını iddia etmiştir. Partinin il ve ilçe başkanlarıyla toplantılar yaparak gerek mitinglerde ve toplantılarda, gerekse seçimlerde izleyecekleri yolu anlatmıştır¹¹⁸.

Kocaeli'nde mart ayı sonunda artık seçim çalışmaları kıyasıya başlamıştır. Toplantılar, mitingler derken, aday yoklamaları yapılmış ve partilerin milletvekili adayları belirlenmiştir. Daha önce teşkilata verilen listedekilerin çoğu aday yoklamalarını kazanmış görünüyordu. Aday yoklamalarında iki isim dikkat çekiyordu. Bunlardan biri Kocaeli Eski Belediye Başkanı Sadettin Yalım ve sonraki yıllarda siyasette iz bırakacak olan Turan Güneş'tir. Sadettin Yalım'ın daha önce hizipçilikle suçlanıp partiden ihraç edilmiş olmasına rağmen seçimlerde milletvekili adayı olması bir hayli ilginçtir. DP %80'ini aday yoklamasıyla belirlemiştir. DP listesinin bir başka dikkat çekici tarafı ise 1950'de seçilen milletvekillerinden 8'i listeye girememişlerdir. CHP'nin aday listesi 1950'den tamamen farklı değildir. Yine Erim, Aksal, Bürge, Bilgen gibi isimler listede yer almıştır. Listenin tamamını aday yoklamasıyla çıkarmış, merkezden aday göstermemiştir¹¹⁹.

CHP'de aday yoklamaları sessiz sedasız olurken, DP teşkilatında bir hayli hararetli anlar yaşanmıştır. Bizim Şehir Gazetesi bu durumu iki parti arasındaki dinamizm farkından kaynaklandığını savunuyor. Bu sessizliği tepeden inme emirlere alışmış topluluğun hareketsizliği olarak nitelendirirken, DP canlı ve hararetli olarak belirtiyor¹²⁰.

Seçim çalışmalarında bu kez DP iktidar olmanın imkânlarını ve ağırlığını bütünüyle kullanıyordu. Ancak işçileri de kullanmak isteyince sendikaların tepkisiyle karşılaşmıştır. İşçi sendikalarına, fabrikalara propaganda afişleri ve broşürler yollayarak asılmasını ve dağıtılmasını isteyince İzmir'de olduğu gibi Kocaeli'ndeki Tekel İşçi Sendikası da afişleri geldikleri yere yollamışlardır. Kâğıt fabrikasına dağıtmasına da Ankara Seçim Kurulu karşı çıkmış ve seçim malzemesi olması nedeniyle toplatılmıştır¹²¹. Radyoyu da iktidar olmanın ayrıcalığıyla kullanmayı ihmal etmeyen

113 Bizim Şehir, 9 Mart 1954.

114 A.g.g., 18 Mart 1954.

115 Türk Yolu, 21 Nisan 1954.

116 A.g.g., 14 Mart 1954; 13 Nisan 1954.

117 A.g.g., 19 Mart 1954; 20 Mart 1954.

118 A.g.g., 21 Mart 1954.

119 Türk Yolu, 30 Mart 1954; 1 Nisan 1954; Hürsöz, 29 Mart 1954.

120 Bizim Şehir, 30 Mart 1954.

121 Türk Yolu, 8 Nisan 1954.

DP, sadece kendi milletvekillerin adlarını ve adreslerini okuyarak vatandaşlara tanıtmıştır¹²².

CHP 1954 seçimlerine tarihinde hiç olmadığı kadar kapsamlı hazırlanıyordu. Köylere tek tek gidip halkla konuşuyorlardı. Hayat pahalılığı o günlerin en büyük sorunuymdu. Propaganda çalışmaları sırasında DP’nin ekonomik olarak 1950’den daha kötü duruma sokulduğu ifade ediliyordu. Erim, memleketin selameti bakımından seçimleri CHP’nin kazanması gerektiğini savunuyordu. İktidar partisinin hiçbir şey yapmadan üstelik muhalefete de denetim hakkını kullandırmadan halkın karşısına çıktığını savunuyordu¹²³. 23 Nisan’da CHP seçim beyanname-sini yayınlamıştır¹²⁴. Bu beyanname öylesine demokratik ilkeleri içeriyordu ki, tam olarak uygulanırsa Batı demokrasilerinin bir örneği de Türkiye’de kurulmuş olacaktı. Seçim çalışmaları sırasında başta İnönü olmak üzere bütün önde gelenler Kocaeli’ne gelmişler ve çalışmalarına destek vermişlerdir¹²⁵.

Kocaeli’nde seçim çalışmaları sırasında kötü olaylar pek yaşanmamıştır. Ancak partiler kazanmak için var güçleriyle çalışmışlardır. Nihayet 2 Mayıs’ta söz millete verilmiştir. Seçimler partiler açısından sürpriz olmuştur. DP kazanacağını düşünüyordu belki ama bu kadar fark beklemesi pek mümkün değildir. CHP’de kazanmayı umduğu bir seçimde bu denli büyük yenilgi almayı hiç ama hiç beklemiyordu. Seçime katılımın %83 olduğu bu seçimlerde oyların DP %58,42’sini, CHP ise %35.11’ini almıştır. Bu sonuçlara rağmen seçim sisteminin azizliği nedeniyle CHP Mecliste ancak %5 oranında milletvekiline sahip olacak ve sadece 31 milletvekiliyle temsil edilecektir. DP ise seçim sisteminden yararlanarak Mecliste %92,98 oranında sandalye sahibi olarak 503 milletvekili çıkaracaktır¹²⁶. Sadece üç ilde (Malatya, Sinop, Kars’ta) CHP kazanırken, Kırşehir’de CMP kazanmıştır. Bu sonuçlar CHP’li yöneticilerde ve seçmenlerde büyük moral bozukluğu yaratmıştır.

Olaysız geçen Kocaeli’ndeki seçimlerde katılım oranı %90 olmuştur. CHP bütün ilçelerde DP’den çok daha az oy almıştır. DP 129.587 oy alırken, CHP 65.324 oy almıştır. İki parti arasında yaklaşık 64 binlik bir oy farkı vardır. Bir önceki seçimlerden daha fazla oy alan DP bütün milletvekillerini Meclise taşımıştır¹²⁷.

Seçim çalışmaları gibi seçim sonuçları da yerel basında olağan karşılanmıştır. Seçimlerden sonra kent gündelik yaşantısına geri dönmeye hazırlanırken önemli bir gündem maddesiyle meşgul olmaya başlamıştır. Adapazarı’nın Sakarya adıyla il olması yolunda kanun çıkarılmıştır. 1 Aralık 1954’de törenle Sakarya vilayeti açılmıştır¹²⁸. Bu arada Kocaeli Milletvekillerininin 1958 seçimlerine kadar her iki ile de ortak bakmaları yolunda DP il Başkanlığına bir tebliğ gelmiştir¹²⁹. Kocaeli’nin bir kısım ilçelerinin yeni oluşturulan Sakarya’ya iline verilmesi ve böylece ilin küçültülmesi Kocaeli’nde herhangi bir tepkiye yol açmamış gözükmektedir. Bu konuda basında olumsuz bir haber ya da yazıya rastlanmamıştır.

Seçimleri açık ara kazanmasına rağmen DP’nin ne Genel Merkezinde ne de Kocaeli il teşkilatında bir türlü sular durulmamıştır. DP seçimleri kazanmış ama bir oç alma politikası içine

122 A.g.g., 14 Nisan 1954.

123 A.g.g., 20 Nisan 1954; 15 Nisan 1954;

124 A.g.g., 25 Nisan 1954.

125 A.g.g., 13 Nisan 1954; 27 Nisan 1954.

126 Feroz ve Bedia Turgay Ahmad, s.122.

127 Bizim Şehir, 4 Mayıs 1954; Türk Yolu, 6 Mayıs 1954.

128 Hürsöz, 2 Aralık 1954.

129 Bizim Şehir, 14 Ağustos 1954.

girmiştir. Kırşehir'den oy alamayan DP, kenti ilçe yaparak cezalandırmaya kalkmıştır. Yargıyı baskı altına alma yolunda, memurları istediği zaman işten çıkarabileceği kanunlar çıkarması ve uygulamaya başlaması sadece muhalefetten değil parti içinden de eleştiri almasında ve partiden istifalara neden olmuştur. Menderes partiye tam olarak egemen olmak amacıyla bir tasfiye hareketine girişmiştir.

DP Genel Merkezinde başlayan tasfiye hareketi Kocaeli teşkilatını etkilemiştir. Özellikle parti içinde Sadettin Yalım karşıtı olanlara tasfiye yapılacağı söylentileri bile teşkilatta hoşnutsuzluğa neden olmuştur¹³⁰. Ancak buna rağmen DP her seçimi kazanmaya devam etmiştir. 7 Kasım'daki muhtar ve İhtiyar meclis seçimlerini bütün yurttaki olduğu gibi Kocaeli kentinde de kazanmıştır. Köylerde katılımın yüksek olduğu Kocaeli'deki seçimleri %98'lik bir oranla kazanan DP iktidarın yine mutlak hâkimidir. Şehirlerde katılım oldukça düşük, %30 dolayında olmuştur¹³¹.

1954 seçimleri geride bırakılmış olmasına rağmen bazı konular hala kentin gündemini meşgul etmeye devam etmiştir. DP'de her an tasfiyeler beklenirken, CHP'de ise Kemal Öz'ün partiyi yeniden alınması konusu partiyi ikiye bölmüştür. Bu bölünmüşlük CHP seçmeni arasında da oluşmuştur. 6 Mart 1955'te İl İdare Kurulu Öz'ün partiye tekrar alınması yolunda olumlu oy vermiştir¹³². Bunun üzerine karar Parti Genel Merkezine yollanmıştır. Buradan da olumlu karar gelmesi ile birlikte Öz'ün partiye katılımı için sadece kararın kendisine tebliğ edilmesi beklenmiştir¹³³. Ancak buna rağmen Öz'ün partiye girmesi Temmuz ayının başını bulmuştur¹³⁴.

Böylece uzun süredir CHP il yönetimini meşgul eden Kemal Öz sorunu çözüme kavuşmuş ve partililer arasındaki anlaşmazlıklar da ortadan kalkmıştır.

Milletvekili seçilememesine rağmen, Kocaeli'nin yetiştirdiği en önemli simalardan biri olan ve Türk siyasal hayatını her dönem etkilemeyi başaran Erim'in 1954 seçimlerinden sonra gazetesindeki yayınlar nedeniyle baş yazarı Hüseyin Cahit'in tutuklanması ve ağır para cezaları gazetesini kapatmasına neden olmuştur. Erim daha sonra Başbakan Menderes ile iyi ilişkiler kurmaya başlayınca Hüseyin Cahit serbest bırakılmış ve para cezaları da kalkmıştır. Arkasından da Menderes'in Kıbrıs danışmanlığını yapmıştır. Erim'in Menderes ile ilişkilerinin yakınlaşması Kocaeli siyasetinin de önemli gündem maddelerinden biri olmuştur. İlk zamanlar iki parti arasındaki ilişkilerin yumuşaması olarak görülen bu olay, bir süre sonra Erim'in şahsi çıkarları gereği iktidara yaklaştığı şekilde yorumlanmış ve eleştiri konusu edilmiştir¹³⁵. Hatta partiden çıkarılması yolunda Kocaeli il Teşkilatının merkeze şikâyetinde bulunduğu iddiaları basında yer almıştır. Ancak il yönetimi böyle bir şikâyeti olmadığını bildirmiştir¹³⁶.

Nihat Erim ise, Menderes ile ilişkilerinin partisini rencide edecek bir şey olmadığını, ülkesinin çıkarları için çalıştığını ileri sürmüştür. Hakkında çıkarılanların ise hayal mahsulü olduğunu anlatmıştır¹³⁷. Erim'e bazı Kocaeli gazeteleri de destek vermiştir. Hürsöz Gazetesi'nde Erim'in

130 Azim, 5 Eylül 1954; 11 Eylül 1954.

131 Bizim Şehir, 8 Kasım 1954.

132 Azim, 6 Mart 1955.

133 Türk Yolu, 23 Nisan 1955.

134 A.g.g., 5 Temmuz 1956; Bizim Şehir, 6 Temmuz 1956.

135 Azim, 2 Mart 1955.

136 Hürsöz, 13 Nisan 1956.

137 Azim, 13 Aralık 1955

görüşleri desteklenerek, mesele milli ise partililiğin söz konusu olamayacağı vurgulanmıştır¹³⁸.

Erim’den sonra yine Kandıra’dan çıkıp siyasi hayata atılan isimlerden biri de Turan Güneş’tir. 1954 seçimlerinde DP’den milletvekili seçilmiştir. Ancak DP iktidarının basın üzerine getirmeye çalıştığı düzenleme bilinen adıyla ispat hakkının verilmemesi nedeniyle partide 11 milletvekiliyle birlikte Meclis’e bir kanun teklifi sunmuşlardı. Ancak Menderes bunu hizipçilik olarak yorumladı. Yasa önerisini verenlerin partiden çıkarılacağı duyulunca, kendileri istifa etmişlerdir¹³⁹. Turan Güneş’in yanı sıra Kocaeli milletvekillerinden Ekrem Alican da istifacılar arasındaydı. DP’den ayrılanlar Hürriyet Partisi’ni kurmuşlardır. Güneş ve Alican Kocaeli’ne gelerek yeni partinin kuruluş hazırlıklarını yapmaya girişecekleri haberleri basında yer almaya başlamıştır¹⁴⁰.

20 Aralık 1955’te resmen kurulan Hürriyet Kocaeli’nde ilgiyle karşılanmıştır. Demokrat Parti’den memnun olmayan partililer veya muhalefet safındakiler Hürriyet Partisi’ne yeni bir umut olarak bakmışlardır. Çok sayıda DP’li peyderpey partilerinden ayrılıp Hürriyet Partisi’ne katılmışlardır. Bizim Şehir Gazetesi sahipleri, eski belediye başkanlarının partiye katılmalarının¹⁴¹ yanı sıra Nihat Erim’in de katılacağı yolunda gazetede haberler yer almıştır¹⁴².

Hürriyet Partisi’nin Kocaeli İl Teşkilatının kurulması yaklaşık 1,5 aylık sürede tamamlandı. Düzenlenen bir basın toplantısıyla Hürriyet Partisi’nin İl İdare Heyeti’ni açıklamıştır. Başkanlığına eski belediye başkanlarından Akif Terzioğlu getirilmiştir. Müteşebbis Heyeti’nde kentin önemli bazı isimleri de yer almıştı¹⁴³. İl yönetiminin kurulmasından sonra ilçe teşkilatlanmasına başlanmıştır. Başta İzmit, Kandıra, Gölcük olmak üzere ilçe teşkilatlanmaları kısa zamanda tamamlanmıştır¹⁴⁴.

Hürriyet Partisi’nin Kocaeli’nde ilgiyle karşılanması DP Genel Merkezi’ni harekete geçirmiştir. İl teşkilatını teftiş etmek üzere iki milletvekili görevlendirmiştir¹⁴⁵. Ancak bu önleme rağmen istifalarının önünü alamamıştır. 27 Martta İzmit İlçe İdare Heyeti’nin toplu olarak istifa etmesi kentte ve partide geniş yankı uyandırmıştır. İstifa etmemeleri yönünde baskı yapılmasına rağmen parti teşkilatı engel olamamıştır. Merkez Bucak İdare Heyeti de İlçe kurulundan sonra istifalarını vermişlerdir. İstifaların devam edeceği konuşulmaktadır¹⁴⁶. Nitekim DP’den istifalar ve Hürriyet Partisi’ne katılımlar devam edecektir. Esasen sorun ve bu istifalar doğrudan il teşkilatıyla alakalı olmaktan çok, Başbakan Menderes ve parti yönetimi ile alakalıydı.

Hürriyet Partisi’nin kurulması en çok DP’yi tedirgin etmekle birlikte diğer partiler de teşkilatlarına sahip olma kaygısını taşımışlardır. CHP Kocaeli teşkilatı, yeni bir dinamizm kazanmaya ve partililere bu dinamizmi aşılama çabasına çalışmıştır. Kentte yeni ocaklar açılmıştır. İktidar partisindeki muhaliflerin çıkışı muhalefet partilerinin daha aktif politika izleme zamanının geldiğine kanaat getirmelerine neden olmuştur¹⁴⁷.

Menderes Hükümeti ezici bir zaferle kazandığı seçimlerden sonra bile parti içinde rahat ve huzurlu olamamıştır. Bu huzursuzluk il teşkilatlarına da yansımıştır. Hürriyet Partisi ise giderek

138 Hürsöz, 14 Ocak 1957.

139 Beril Yaşar, “Demokrat Parti’de Parti İçi Demokrasi”, Tarih Okulu, Yıl 7, S. 18, Haziran 2014, s.522.

140 Türk Yolu, 25 Kasım 1955.

141 Azim, 14 Ocak 1956. Bizim Şehir Gazetesinin sahipleri Saim Aşkın, Metin Yüce, Feridun Özbay’dır.

142 Hürsöz, 25 Ocak 1956.

143 Bizim Şehir, 14 Şubat 1956; 17 Şubat 1956.

144 A.g.g., 19 Şubat 1956; 22 Şubat 1956; 28 Şubat 1956; 11 Mart 1956.

145 A.g.g., 3 Ocak 1956.

146 Türk Yolu, 30 Mart 1956; 31 Mart 1956.

147 Azim, 17 Ocak 1956.

DP'yi iktidarı kaybetme korkusu yaşatmaya yetmiştir. Kocaeli'ndeki siyasal hayat bir önceki döneme göre biraz daha sakin geçmiştir. Hürriyet Partisi Kocaeli siyasal hayatına heyecan getirmiştir. Turan Güneş ve Ekrem Alican'ın kişiliklerin de etkisiyle Kocaeliler Hürriyet Partisine destek vermişlerdir. Ama hayat pahalılığı, DP'nin baskıcı politikaları, partililerin kişisel çıkar ve nüfuz peşinde koşmaları da bu ilginin nedenleri arasında sayılabilir.

DEMOKRAT PARTİ İKTİDARININ SON YILLARINDA KOCAELİ'NDE SİYASAL HAYAT

Hürriyet Partisi'nin dinamik çalışması, CHP'nin Erim sorunu ve DP'nin il teşkilatından ihraçlar ve istifalarla 1957 yılına giren Kocaeli kenti, siyasette kadın yüzleriyle de tanışmaya başlamıştır. 1950'li yılların sonunda CHP il teşkilatında Kadınlar Kolu üyesi Leyla Atakan ismi göze çarpmaktadır. Kongrelerde konuşmalar yapan Atakan, erkeklerin egemen olduğu siyasi havayı az da olsa değiştiriyordu¹⁴⁸. 1957 seçimleri öncesinde İnönü ile arası ciddi biçimde gergin olan Erim'in DP ile ilişkisi, yeniden kentin gündemine girmişti. 1954 seçimlerinden epey sonra ilk kez Kandıra'da kongreye katılan Erim, Başbakan ile özel ilişkisinden dolayı basında sık sık çıkan CHP'den istifa haberlerini tekzip etmekten bıktığını belirterek, iktidarla ilişkisinin şahsi olduğunu ve Kıbrıs meselesinde bir Türk evladı olarak hizmet verdiğini savunmuştur¹⁴⁹. Nihat Erim Kocaeli İl Kongresi'ne de katılarak bir konuşma yapmıştır¹⁵⁰.

Erim'in uzun aradan sonra seçimlerin yapılacağı duyurulduktan sonra Kocaeli teşkilatının toplantılarına katılmasının nedeni milletvekili adaylığı için olabilir. Çünkü bu dönemde İnönü'nün damadına dava açarak hapse girmesini sağlaması, CHP teşkilatı içinde de eleştiri konusu olmuştur.

Seçimler öncesinde CHP Kadınlar Kolunun Yıllık kongresi yapılmıştır. 137 kadın delegenin katılımıyla yapılan toplantıda, başkanlığa ittifakla eski milletvekillerinden Mebrure Aksoley getirilmiştir. Kadın delegeler yaptıkları konuşmalarda bazen il teşkilatlarını eleştirirken, çoğu kez de iktidar partisini eleştiri konusu etmişlerdir. Kadın seçmenin sayısının erkeklerden fazla olduğu bir yerde sadece 4 kadın milletvekilinin bulunmasını şiddetle eleştirmişlerdir¹⁵¹.

Hürriyet Partisi'nin kuruluşundan sonra DP'den istifalar sıklıkla basında yer almaya başlamıştır. Bu haberler daha önceki dönemlerde olduğu gibi bir propaganda aracı olmaktan çok, partiden memnun olmayanların başka bir çıkış yolu aramalarından kaynaklanmaktaydı. Alınan önlemlere rağmen istifalar tam olarak durdurulamamıştı¹⁵².

1958'de yapılması gereken genel seçimler, iktidar partisi tarafından 1 yıl öne çekilmiş ve 27 Ekim 1957'de yapılması planlanmıştır. Seçim çalışmaları 1957 yılının Eylül ayının başlarında Kocaeli'nde resmen başlamıştır. Seçim çalışmaları sırasında yerel gazeteler sıklıkla istifa haberlerine yer vermektedirler. Demokrat Kocaeli her gün DP'ye katılımların artarak devam ettiğini ve istifaların olmadığını bildirirken¹⁵³, Türk Yolu ve Hürsöz gazeteleri de DP'den istifaların arttığını bildirmektedirler.

148 Türk Yolu 2 Nisan 1957; 28 Mayıs 1957.

149 A.g.g., 9 Haziran 1957.

150 A.g.g., 2 Temmuz 1957.

151 A.g.g., 13 Ağustos 1957.

152 Bizim Şehir, 26 Temmuz 1957; 27 Temmuz 1957; 30 Temmuz 1957; 31 Temmuz 1957.

153 Demokrat Kocaeli, 29 Eylül 1957.

Bu arada partiler milletvekili aday yoklamasına katılacak adaylarını belirlemeye çalışıyorlardı. DP Genel İdare Kurulu aldığı kararla aday yoklaması yapmayıp milletvekili adaylarının merkez tarafından yapılmasını kararlaştırmıştı. DP Kocaeli il teşkilatı bu karardan hoşnut olmamıştı. CHP bütün adayları teşkilatın oylarıyla belirleme kararı almıştı¹⁵⁴. 30 Eylül’de aday yoklamalarını yapan CHP 6 milletvekili adayını belirlemişti. Erim, İnönü’ye rağmen CHP teşkilatının oylarıyla aday yapılmış ve en çok oyu da o almıştır. Turan Güneş ve Ekrem Alican da 1957 seçimlerinde partilerinden aday olmuşlardır¹⁵⁵.

Süreyya Sofuoğlu’nun sahibi ve başyazarı olduğu Demokrat Kocaeli Gazetesi’ne göre her gün onlarca hatta yüzlerce kişi DP’ye katılmak için başvuru da bulunuyordu. Ancak gazete bu kişilerin isimlerini veya görevlerini belirtmekten sürekli olarak kaçınıyordu. Muhalefetin tam çöküntü içinde olduğunu ileri süren Sofuoğlu, demokrasinin devamı için mutlaka Demokrat Parti’nin seçimleri kazanması gerektiğini ileri sürmektedir¹⁵⁶. Merkezden belirlenmesine rağmen milletvekili aday listesinin kentte sevinç ve memnuniyet uyandırdığını savunmaktadır¹⁵⁷. Meclis başkanı Refik Koraltan da DP’nin Kocaeli adayları arasındadır.

Bizim Şehir Gazetesi de neredeyse her gün DP’den istifa haberlerine yer vermektedir. İstifa edenler Hürriyet Partisine geçtiği yolundaki haberlerde de isim listeleri çoğu kez yer almaktadır¹⁵⁸.

Olaysız geçen seçim çalışmalarının tamamlanmasının arkasında 27 Ekim 1957’de genel seçimler yapılmıştır. Seçimlerde olay yaşanmamış ve sakin bir seçim geçirilmiştir. Seçimlerin galibi bir kez daha Demokrat Parti olmuş ancak ciddi bir oy kaybına uğramıştır. Seçimlerde DP oyların %47,70’ini, CHP ise %40,82’sini, CMP %7,19’unu, HP ise 3,85’ini almıştır. Bunun sonucunda DP 424, CHP 178, CMP 4 ve HP’de de 4 milletvekili çıkarabilmiştir. Muhalefet partilerinin toplam oyu %52’ye ulaşmıştır. Ancak %52 oy almalarına rağmen mecliste 186 milletvekiliyle temsil edilmeleri demokrasimiz açısından önemli bir sorun doğurmuştur¹⁵⁹.

Kocaeli’ndeki seçimleri de DP kazanmıştır. Kocaeli’nde iki parti arasındaki oy farkı 1954 seçimlerinde 64 bin iken bu seçimlerde 10 bine düşmüştür¹⁶⁰. Refik Koraltan İçel’den de milletvekili seçildiği için orayı seçmiş ve bir vekillik boş kalmıştır¹⁶¹.

CHP Kocaeli’ndeki seçimlere usulsüzlük nedeniyle itiraz etmiştir. Ancak il seçim kurulu itiraz başvurusunu reddetmiştir¹⁶².

1957 seçimleri DP için tehlike çanlarının çalmasına neden olmuştur. DP birtakım önlemler alma gereğini duymuştur. Basın üzerindeki baskıları arttırmanın yanı sıra siyasi partilere yönelik de ciddi baskılar uygulamaya başlamıştır. Seçimler sırasında yapılan toplantılarda konuşan muhalefet parti üyelerini cumhurbaşkanına veya başbakana hakaretle sıklıkla mahkemeler vermeye başlamışlardır. Bu kişilerin ayrıca tutuklu olarak yargılanmaları da sağlıyorlardı¹⁶³.

154 Bizim Şehir, 29 Eylül 1957; 2 Ekim 1957; 4 Ekim 1957.

155 Türk Yolu, 1 Ekim 1957.

156 Demokrat Kocaeli, 6 Ekim 1957; 8 Ekim 1957; 12 Ekim 1957; 22 Ekim 1957; 23 Ekim 1957.

157 A.g.g., 9 Ekim 1957.

158 Bizim Şehir, 11 Ekim 1957; 13 Ekim 1957; 15 Ekim 1957; 18 Ekim 1957.

159 Feroz ve Bedia Turgay Ahmad, s.170-171. CMP Kırşehir’de seçimi kazanmış, HP ise Burdurluların çoğunluk oyunu almıştır. Bizim Şehir, 29 Ekim 1957.

160 Türk Yolu, 29 Ekim 1957; Demokrat Kocaeli, 29 Ekim 1957.

161 Demokrat Kocaeli, 5 Kasım 1957.

162 Bizim Şehir, 30 Ekim 1957.

163 A.g.g., 1 Nisan 1958; 5 Nisan 1958; 11 Nisan 1958.

İktidar Partisi kendi teşkilatını da sıkı denetim altında tutmaya ve istifaları önlemeye çalışıyordu. Kocaeli il başkanı sık sık teşkilatın birlik ve bütünlüğünden bahsediyordu¹⁶⁴. Oysa teşkilatın gerçek durumunun böyle olmadığı kısa zamanda ortaya çıkmıştı. Teşkilat içinde gruplaşmalar ve hizipçilik vardı ve bu 3 no'lu bucak kongresinde iyice ortaya çıkmıştır. 218 delegenin 112'sinin oyunu alarak kongre başkanlığına Sadık Tanaydın seçilmesine rağmen Parti Müfettişi Konya Milletvekili Tarık Kozbek seçimi iptal edip, salonu boşalttırıp seçimi yeniden yaptırtmıştır. Delegeleri sıraya dizip sayarak sonucu elde etmesine Kocaeli milletvekilleri, il başkanı, il kurulu üyeleri, merkez ilçe ve diğer teşkilatlar yazılı olarak istifalarını vererek cevap vermişlerdir. Bunun üzerine bizzat Başbakan Menderes devreye girerek olaylı kongreyi feshetmiştir¹⁶⁵. Demokrat Parti Genel İdare Kurulu İl Başkanı Süreyya Sofuoğlu, Yılmaz Yalım, Ercüment Akalın ve Hikmet Özbek ve Hasan Sevim'i partiden ihraç etmiştir. Alınan karar çok çabuk biçimde Kocaeli İl Başkanlığı'na bildirilmiştir¹⁶⁶. Ancak bu karar da suların durulmasını sağlayamamıştır.

İktidar Partisi'nin baskıları karşısında muhalefet partileri iş birliğine girmeye hazırlanıyordu. Hürriyet Partisi 24 Kasım 1958'de Ankara'da topladığı olağanüstü kongresinde kendini feshederek CHP ile birleşme kararı almıştır¹⁶⁷. Bu tarihten itibaren Hürriyet Partililer CHP'ye girmeye başlamışlardı. Hürriyet Partisi'nin Kocaeli teşkilatı CHP'ye katılmıştır¹⁶⁸.

Muhalefet partilerinin iş birliğine gitmeleri ve birleşme çalışmaları nedeniyle DP Vatan Cephesi'ni kurmaya girişmiştir. Ancak esas mesele DP'nin kendi içindeydi. Beş kişinin partiden ihraç edilmesini protesto eden Milletvekili Sadettin Yalım, DP'den istifa etmiştir Demokrat Kocaeli DP'den ihraç edilenlerin yılmadan gerçekleri savunan kişiler olduğunu ileri sürmüştür. Bu ihraçlar sonrasında DP teşkilatının il çapında çöküntü içinde olduğunu ve haberi duyanların istifalarını vermek için yer aradıklarını belirtmekteydi¹⁶⁹. Bu süreçte istifaları önlemek için il teşkilatların baskıya giriştiğini ileri süren Demokrat Kocaeli, Süreyya Sofuoğlu'nun partiden ihraç edilenlerden bir olması nedeniyle günlerce bu haberlere sayfalarında yer vermişlerdir¹⁷⁰.

Sadettin Yalım'ın istifası uzun süre Kocaeli'nin siyasi gündemini belirlemiştir. Partinin son 10 yıllık döneminde Kocaeli teşkilatında görev yapan Yalım'ın parti için önemine dikkat çekilirken, DP Kocaeli İl Teşkilatı ise Yalım'ın istifası sonrası il teşkilatının daha da güçleneceğini iddia etmişlerdir. CHP, istifa eden Yalım'ı partilerine almayacaklarını bildirirken, diğer partiler kapılarının açık olduğunu belirtmişlerdir¹⁷¹.

Süreyya Sofuoğlu dahil beş kişinin partiden atılması arkasından Yalım'ın istifası nedeniyle DP Kocaeli'nde artık DP'nin kazanma şansının kalmadığını ileri sürmüştür¹⁷². Bu tartışmalar bir süre daha devam etmiştir. Gerçi Sadettin Yalım ismi Belediye Başkanı olduğu son dönemden itibaren DP için sorun olmuştur. İçişleri görevden almış olmasına rağmen, 1954 seçimlerinde Başbakan'ın özel isteğiyle milletvekili olmuştur. Yıllar sonra yine hizipçilikle suçlanması olayların gerçekliğinin araştırılmasını zorunlu kılmaktadır. Sadettin Yalım'ın DP'den ayrılış süreci fazla uzun sürmüyor ve Ağustos 1959'da yeniden partiye kabul edilmesi sağlanıyor.

164 Bizim Şehir, 10 Ekim 1958.

165 A.g.g., 30 Aralık 1958.

166 A.g.g., 31 Aralık 1958.

167 A.g.g., 26 Kasım 1958.

168 A.g.g., 2 Aralık 1958.

169 Demokrat Kocaeli, 1 Ocak 1959.

170 A.g.g., 2 Ocak 1959; 3 Ocak 1959; 9 Ocak 1959.

171 Hürsöz, 3 Ocak 1959.

172 Demokrat Kocaeli, 13 Ocak 1959.

Sadece Yalım değil, diğer ihraçlar da bir süre sonra partiye girmişlerdir¹⁷³. Üstelik girmekle de kalmamışlar, Sofuoğlu yeniden İl Başkanlığı’na getirilmiştir.

DP Kocaeli teşkilatının dönem boyunca politikalarına bakıldığında önce ihraç edip sonra partiye geri kabul edilmesinde sıkıntılar olduğu göze çarpmaktadır. Hem de kısa zaman içinde yapılmış olan bu uygulamalarda ihraçların ya haklı gerekçeleri yok ya da İl Teşkilatı’nın ilkeleri ve tutarlılığı söz konusu değil gibi gözükmektedir.

1960 yılının başlarına oldukça sıkıntılı giren DP, teşkilatının dağılması için büyük gayret göstermektedir. Kurulan Vatan cepheleriyle parti üyelerine yeni bir heyecan vermek niyetinde olmakla birlikte, ekonomik sorunların kendine önemli ölçüde hissettirmesi muhalefetin propagandalarına güç katmıştır. Muhalefeti baskıyla susturmaya kalktığında da muhalefetin güçlenmesine yol açmıştır.

SONUÇ

Parlamentar tarihimizin başlamasından bu yana Türk siyasetinde etkin bir yere sahip olan Kocaeli kenti, özellikle çok partili yaşamda daha belirgin bir etkiye sahip olmuştur. Yeni kurulan Demokrat Parti kısa zamanda iktidarın ciddi baskısına uğrasa da Kocaeli’nde örgütünü kurmuştur. 1945-50 döneminde Kocaeli milletvekilleri kurulan hükümetlerde önemli bakanlıklara getirilmişlerdir. 1949’daki Günaltay kabinesinde tam 3 bakan Kocaeli bölgesindedir. İnönü’nün en yakınındaki isim olarak CHP politikalarını yönlendiren olarak tanımlanan Nihat Erim’in Kandıralı olması, Kocaeli kentini siyasi gündemin hep başında tutmuştur.

1945-50 döneminde siyasal hayatta CHP ve DP ilişkisi önemli yer tutmuştur. 1946 seçimlerinden hemen sonra gergin başlayan ilişkiler, 1947 ortalarından sonra yerini nispeten bahar havasına bırakmıştır. Kocaeli siyaseti de bundan etkilenerek, çok partili hayata daha yumuşak bir geçiş sağlamıştır. Partilerin mücadelesi seçimlere doğru sertleşmeye başlamış, ancak seçimlerden sonra iki partinin ilişkileri daha ılımlı bir seyir izlemiştir.

1950’de Demokrat Parti’nin seçimleri kazanıp iktidarı devralmasıyla Türkiye yeni bir süreç başlamıştır. Kocaeli’nin tanınmış CHP’li vekillerinin Meclis dışında kalması, kentin siyasetteki görünürlüğü azaltmış olmakla birlikte, yine de etkin olduğu söylenebilir. Nihat Erim’in milletvekili olmadığı dönemde bile siyaseti etkileyebilme potansiyeli onu sık sık kentin gündemine oturtmuştur. Seçimler dışında siyasi tartışmalar daha çok yerel basın üzerinden yapılmıştır. Çünkü Kocaeli’nde çıkan gazetelerin her birinin bir siyasi partiyle mutlaka bir bağlantılar hep olmuştur. Gazeteler sık sık diğer partileri halk nazarında kötülemek için istifa haberleri vermişlerdir. Bu istifa haberlerinin bazılarında çok abartılı sayılar olması, istifacıların isimlerinin çoğu kez olmaması, yayın organlarının istifa haberlerini karşılıklı yalanlamaları haberlerin gerçekliği konusunu tartışmalı hale getirmektedir.

1946-1960 dönemi Kocaeli’ndeki siyasal hayatın en belirgin özelliklerinden biri de partinin il ve ilçe teşkilatlarının sık sık sorunlar yaşaması, partiden yapılan ihraçların gündemi önemli ölçüde meşgul etmesidir. Özellikle Kocaeli DP il teşkilatı 1950’de iktidarı devraldıktan sonra önemli sorunlar yaşamıştır. Çok sayıda istifalar, kongre tartışmaları, kişisel hesaplaşmalar genel merkez teşkilatları daha sıkı denetlenmesine neden olmuştur. Eski CHP’li olan Sadettin Yalım bu dönemin en tartışmalı partilisidir diyebiliriz. Muhalefetteki CHP Kocaeli il teşkilatı,

173 Demokrat Kocaeli, 18 Ağustos 1959; 25 Ağustos 1959.

DP'ye göre biraz daha az parti içi sorunlar yaşamıştır. Erim tartışmaları özellikle 1954 seçimlerinden sonra Menderes'e yaklaşması nedeniyle il teşkilatında ve basında yankı bulmuştur. CHP il yönetiminde ihraç edilen eski Belediye Başkanı Kemal Öz'ün partiye alınması tartışmaları da kenti meşgul etmiştir.

Kentte yayınlanan gazeteler 1950'den sonra önemli artış göstermiştir. Yerel gazeteler siyasal hayatın en önemli mücadele alanı olarak göze çarpmaktadır. Türk Yolu ve Hürsöz arasında yapılan siyasi rekabete Demokrat Kocaeli, Bizim Şehir ve Azim gibi gazetelerin katılması siyasette çok renkliliği de beraberinde getirmiştir. Askeri darbeye kesilen bu çok partili hayatın ilk 15 yılında bazen sert tartışmalar yaşansa da siyasetin daha serinkanlı yürütüldüğü kentlerden biri de Kocaeli olmuştur.

KAYNAKÇA

ARŞİVLER

Cumhuriyet Arşivleri

BCA, 490.01.417.1742.1.34

KİTAPLAR VE MAKALELER

Ahmad, Feroz, *Demokrasi Sürecinde Türkiye 1945- 1980*, çev. Ahmet Fethi, 2. B., Hilal Yayınları, 1996.

Ahmad, Bedia Turgay &Feroz, *Türkiye’de Çok Partili Politika’nın Açıklamalı Kronolojisi 1945-1971*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1976.

Ataergin, Sadi, “Kocaeli’nde Demokrat Partiyi Nasıl Kurdum” 4, *Hürsöz*, 22 Mayıs 1951

Beril Yaşar, “Demokrat Parti’de Parti İçi Demokrasi”, *Tarih Okulu*, Yıl 7, S. 18, Haziran 2014, s.503-541.

Erim, Nihat, *Günlükler 1925- 1979*, C.I, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2005.

Koçak, Cemil, *Belgelerle İktidar ve Serbest Cumhuriyet Fırkası*, İletişim Yayınları, İstanbul 2006

Torun, Esmâ & Cebeci Sıdıka, “İzmit Milletvekilleri 1920-1927” Kocaeli 2006

Uyar, Hakkı, *1950 Seçimleri*, Anka Yayınları, Ankara 2014

Yetkin, Çetin, *Serbest Cumhuriyet Fırkası Olayı*, 3. B., Otopsi Yayınları

Zürcher, Eric Jan, *Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası*, çev. Gül C. Güven, Bağlam Yayınları, İstanbul 1992

TEZLER

Tunç, Bilal, “*Demokrat Parti Dönemi Kocaeli*”, Basılmamış Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya 2016

GAZETELER

Azım 1954-1956

Bizim Şehir 1952-1960

Demokrat Kocaeli 1952-1960

Hürsöz 1948-1960

Türk Yolu 1946-1960